

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ
ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ**

**ΡΕΘΥΜΝΟ
ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟ ΕΤΟΣ
2005-2006**

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ Α΄ ΚΥΚΛΟΥ

ΤΟΜΕΑΣ ΚΛΑΣΙΚΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ: ΔΥΡΑΚΗ ΠΕΛΑΓΙΑ

ΕΠΟΠΤΗΣ: ΦΡΑΓΚΟΥΛΙΔΗΣ ΣΤΑΥΡΟΣ

ΘΕΜΑ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΑΠΟΥΛΗΙΟΥ *ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΙΣ*

Η ΓΙΟΡΤΗ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΤΟΥ ΓΕΛΙΟΥ (3.1-10)

ΚΑΙ ΟΙ «ΑΠΗΧΗΣΕΙΣ» ΤΗΣ

ΣΤΙΣ ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΕΣ ΤΟΥ ΛΟΥΚΙΟΥ (3.26 – 9.4)

Η ΓΙΟΡΤΗ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΤΟΥ ΓΕΛΙΟΥ (3.1-10) ΚΑΙ ΟΙ «ΑΠΗΧΗΣΕΙΣ» ΤΗΣ ΣΤΙΣ ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΕΣ ΤΟΥ ΛΟΥΚΙΟΥ (3.26 – 9.4)

Το μυθιστόρημα του ρωμαίου συγγραφέα Απουλίου με τον τίτλο *Μεταμορφώσεις ή Χρυσός γάιδαρος* (2^{ος} αιώνας μ.Χ.) έχει ως θέμα την ιστορία του νεαρού Λούκιου ο οποίος μεταμορφώνεται σε γάιδαρο εξαιτίας της ανάμειξης του με την μαγεία και ο οποίος αργότερα ύστερα από οδυνηρές περιπλανήσεις ξαναβρίσκει την ανθρώπινη μορφή του χάρη στην παρέμβαση της θεάς Ίσιδας. Στο μυθιστόρημα σημαντική θέση έχει η γιορτή προς τιμή του θεού του Γέλιου (3.1-10). Τα βασικά γεγονότα αυτής της γιορτής είναι τα εξής: Ο Λούκιος όταν τελείωσε το δείπνο της Βυρρήνης αναχώρησε μεθυσμένος για το σπίτι του Μίλωνα. Την ώρα που έφτανε στον προορισμό του είδε τρεις «άντρες» να προσπαθούν να διαρρήξουν το σπίτι του οικοδεσπότη του. Ο Λούκιος τράβηξε το σπαθί του και «σκότωσε» τους επίδοξους «ληστές» τον ένα μετά τον άλλο. (Όπως μαθαίνουμε αργότερα¹ οι τρεις αυτοί ληστές ήταν φουσκωμένα ασκιά γιδιών που βρέθηκαν έξω από την πόρτα του Μίλωνα με τη βοήθεια των μαγικών τεχνασμάτων της Παμφίλης). Ο Λούκιος μετά από τον «άθλο» του πήγε να κοιμηθεί (2.32).

Το επόμενο πρωί ο Λούκιος αναλογιζόταν το έγκλημα που είχε διαπράξει την προηγούμενη νύκτα καθώς και την τιμωρία που τον περίμενε². Το ίδιο πρωί όρμησαν στο σπίτι του Μίλωνα οι άρχοντες της πόλης μαζί με τους ραβδούχους και συνέλαβαν τον Λούκιο χωρίς εκείνος να τους αντισταθεί. Ο Λούκιος οδηγήθηκε σαν σφάγιο στο δικαστήριο για να δικαστεί για την υποτιθέμενη κατηγορία που τον βάραινε, δηλαδή για την «τριπλή ανθρωποκτονία». Οι δικαστές πήραν τις θέσεις τους στο υπερυψωμένο βάθρο και ο κήρυκας της πόλης ζήτησε να κάνουν όλοι ησυχία. Επειδή

¹Μετ. 3.15-18.

²Μετ. 3.1: *iam forum et iudicia, iam sententiam, ipsum denique carnificem imaginabundus. 'an mihi quisquam tam mitis tamque benivolus iudex obtinget, qui me trinae caedis cruore perlutum et tot ciuium sanguine delibutum innocentem pronuntiare poterit ?'*

όμως υπήρξε μεγάλος συνωστισμός η διεξαγωγή της «δίκης» έλαβε χώρα τελικά στο θέατρο της πόλης. Οι αξιωματούχοι έβαλαν τον Λούκιο να σταθεί στο κέντρο της ορχήστρας και άρχισε η «δίκη» (3.1-2). Ο κήρυκας κάλεσε τον δημόσιο κατηγορο και εμφανίστηκε ο νυκτοφύλακας ο οποίος τόνισε τη σπουδαιότητα της υπόθεσης και ζήτησε την τιμωρία του «δολοφόνου»³. Ο νυκτοφύλακας-κατήγορος κατέθεσε ότι είδε με τα μάτια του τον κατηγορούμενο το προηγούμενο βράδυ την ώρα που έκανε την περιπολία του να δολοφονεί τρεις «άντρες» και στη συνέχεια να τρέχει να κρυφτεί σε κάποιο σπίτι. Εκείνος κατάφερε να συλλάβει τον ένοχο και να τον φέρει στο δικαστήριο. Ο κατήγορος τελείωσε τον λόγο του ζητώντας για άλλη μια φορά από τους δικαστές την τιμωρία του «δολοφόνου»⁴.

Ο κήρυκας κάλεσε στη συνέχεια τον κατηγορούμενο να υπερασπιστεί τον εαυτό του. Φόβος είχε κυριέψει τον Λούκιο αλλά βρήκε το κουράγιο να απολογηθεί για την πράξη του. Υπερασπίστηκε τον εαυτό του λέγοντας ότι αναμφισβήτητα σκότωσε τρεις «ανθρώπους» αλλά θεώρησε καθήκον του να το κάνει για να προστατεύσει τους ενοίκους του σπιτιού από τους ληστές. Είπε ότι μάταια προσπάθησε να φοβέρισει τους ληστές για να φύγουν και τελικά αναγκάστηκε να τους σκοτώσει. Ο Λούκιος είπε ακόμα πως περίμενε να επαινεθεί για την πράξη του αφού προστάτευε την πόλη και το σπίτι του Μίλωνα. Κλείνοντας τον λόγο του ο Λούκιος αναφέρθηκε στο πόσο τον σέβονται οι συμπολίτες του και στο ότι δεν είχε προσωπικό κίνητρο (κάποια έχθρα) για να σκοτώσει τους ληστές (3.4-6).

Μετά την απολογία του ο Λούκιος έβαλε τα κλάματα. Όταν σήκωσε τα μάτια του και κοίταξε το ακροατήριο διαπίστωσε έκπληκτος ότι όλοι είχαν λυθεί στα γέλια (3.7). Εκείνη τη στιγμή εμφανίστηκαν στην ορχήστρα δυο γυναίκες, μια νεαρή

³Μετ. 3.3: *'quare magis congruit sedulo singulos atque uniuersos uos pro dignitate publica prouidere, ne nefarius homicida tot caedium lanienam, quam cruentur exercuit, impune commiserit.'*

⁴Μετ. 3.3: *'constanter itaque in hominem alienum fert sententias de eo crimine, quod etiam in uestrum ciuem seueriter uindicaretis.'*

μητέρα που κρατούσε ένα μωρό στην αγκαλιά και μια γυναίκα μεγαλύτερης ηλικίας. Οι δυο γυναίκες με τον γοερό τους θρήνο ζητούσαν από τους δικαστές την εκτέλεση του «φονιά»⁵. Τότε σηκώθηκε ο γεροντότερος από τους δυο δικαστές και ζήτησε να βασανιστεί σκληρά ο Λούκιος (*prohinc tormentis ueritas eruenda* 3.8) για να αποκαλύψει τα ονόματα των συνεργών του στο «τριπλό έγκλημα». Σε αυτό το σημείο η μεγαλύτερης ηλικίας γυναίκα ζήτησε να ξεσκεπαστούν τα πτώματα ώστε να εξοργιστεί από το θέαμα το πλήθος και να ζητήσει αυστηρότερη ποινή για τον Λούκιο (3.9).

Ο Λούκιος αρνήθηκε να φέρει τον εαυτό του σε δύσκολη θέση αλλά οι ραβδούχοι τον πίεσαν και αναγκάστηκε να τραβήξει το κάλυμμα και να βγάλει τα «πτώματα» σε κοινή θέα. Προς μεγάλη του έκπληξη ο Λούκιος είδε ότι τα «θύματά» του δεν ήταν παρά τρία ασκιά γιδιών, τρυπημένα σε διάφορα σημεία, στα ίδια εκείνα σημεία όπου τα είχε χτυπήσει με το σπαθί του την περασμένη νύκτα: *nam cadauera illa iugulorum hominum erant tres utres inflati uariisque secti foraminibus et, ut uespertinum proelium meum recordabar, his locis hiantes, quibus latrones illos uulneraueram* (3.9). Μετά από την αποκάλυψη της αλήθειας ολόκληρο το πλήθος ξέσπασε σε ασυγκράτητα γέλια (3.10).

Αρκετοί φιλόλογοι ερεύνησαν τη σημασία που μπορεί να έχει η γιορτή του θεού του Γέλιου ως αυτόνομο επεισόδιο στις *Μεταμορφώσεις* αλλά και τη συσχέτισαν⁶ με άλλες αφηγηματικές ενότητες του μυθιστορήματος. Ο Schlam εστιάζει το ενδιαφέρον του στον τελετουργικό χαρακτήρα της γιορτής του θεού του Γέλιου στην Υπάτη. Ο Λούκιος σημαδεύεται ως *εξιλαστήριο θύμα* (*lustrale piamentum* 3.2), ως μια εξαγνιστική προσφορά στον θεό του Γέλιου και στη συνέχεια οι άρχοντες τον περιφέρουν από εδώ και από εκεί μέσα στην πόλη. Ο θεός του Γέλιου τιμάται σε αυτή

⁵*Met.* 3.8: ‘*et de latronis huius sanguine legibus uestris et disciplinae publicae litate.*’

⁶Frangoulidis 2001, 67, 164 και 170· van der Paardt 1971, 6.

τη γιορτή με μια ψεύτικη δίκη που γίνεται για ψεύτικους φόνους στην οποία κατηγορούμενος είναι το *εξιλαστήριο θύμα*⁷ ή αλλιώς ο *αποδιοπομπαίος τράγος*. Με τη θέση του Schlam συμφωνούν και άλλοι μελετητές⁸.

Ο Frangoulidis θεωρεί (α) ότι η γιορτή του Γέλιου φαίνεται να εντάσσεται στις *τελετές ενσωμάτωσης*, (β) ότι η ψεύτικη δίκη που διεξάγεται στη συγκεκριμένη γιορτή κατά πάσα πιθανότητα αντιστοιχεί στη *δοκιμασία* που τη συναντάμε στο τελετουργικό όλων των *τελετών ενσωμάτωσης*, (γ) ότι στη γιορτή του Γέλιου οι Υπατινοί στήνουν μια ψεύτικη δίκη σε βάρος ενός ξένου για να εξευμενίσουν τον θεό του Γέλιου και (δ) ότι σε αυτή την ψεύτικη δίκη υπάρχουν θεατρικά στοιχεία⁹.

Οι παραπάνω διαφορετικές ερμηνευτικές προσεγγίσεις συγκλίνουν στο γεγονός ότι ο θεός του Γέλιου τιμάται στην Υπάτη με τη διεξαγωγή μιας ψεύτικης δίκης. Θύμα μιας τέτοιας ψεύτικης δίκης για να τιμηθεί ο θεός του Γέλιου υπήρξε και ο κύριος χαρακτήρας του μυθιστορήματος, ο Λούκιος. Η εμπειρία του Λούκιου ως κατηγορουμένου σε αυτή την ψεύτικη δίκη φαίνεται να προδιαγράφει την τύχη του στις μετέπειτα περιπέτειες του (3.26-9.4).

Μετά τη μεταμόρφωσή του σε όνο (3.24-25) ο Λούκιος εμπλέκεται διαρκώς σε παρεξηγήσεις και προβληματικές καταστάσεις τις οποίες προκαλεί με τις «γαϊδουρινές» σκανταλιές και τα «γαϊδουρινά» του καμώματα. Στην εργασία μας θα προσπαθήσουμε να υποστηρίξουμε ότι οι άνθρωποι οι οποίοι είτε ζημιώνονται είτε μπαίνουν σε μπελάδες από τις «αταξίες» του Λούκιου-όνου στήνουν μεταφορικά σε βάρος του «δίκες» οι οποίες πιθανόν να είναι *απηχήσεις* της ψεύτικης δίκης που έγινε στη γιορτή του θεού του Γέλιου ως προς τα εξής σημεία:

1. Όπως στην ψεύτικη δίκη ο Λούκιος ήταν κατηγορούμενος για το αδίκημα της τριπλής ανθρωποκτονίας έτσι και στις περιπέτειες του (3.26-9.4) τον

⁷Schlam 1992, 43.

⁸James 1987, 87· McCreight 1993, 46-47.

⁹Frangoulidis 2001, 49-68.

βρίσκουμε ως όνο πλέον να είναι *κατηγορούμενος* για κάποιο *αδίκημα* σε *μεταφορικές δίκες* που του στήνουν διάφοροι άνθρωποι που συναντάει στο δρόμο του.

2. Στις περιπέτειες του (3.26-9.4) ο Λούκιος έρχεται αντιμέτωπος με ανθρώπους που θέλοντας να τον τιμωρήσουν για κάποια αταξία που έκανε ως όνος του συμπεριφέρονται σαν *κατηγοροι* ή/και *δικαστές* όπως έκαναν κάποιοι από τους κατοίκους της Υπάτης στην ψεύτικη δίκη (π.χ. ο νυκτοφύλακας και οι άρχοντες που υποδύθηκαν τον δημόσιο κατηγορο και τους δικαστές αντίστοιχα).
3. Στην ψεύτικη δίκη οι δικαστές και οι κατηγοροι στους λόγους τους ανέφεραν το κατηγορητήριο που βάραινε τον Λούκιο και αμέσως μετά πρότειναν ποια ποινή θα ήθελαν να του επιβληθεί: οι κατηγοροι (ο νυκτοφύλακας και οι δυο χήρες) ζήτησαν την θανατική καταδίκη του Λούκιου και ένας από τους δικαστές τον βασανισμό του με τροχό, φωτιά και μαστίγια για να μαρτυρήσει τους συνεργούς του στο «έγκλημα». Στις περιπέτειες του Λούκιου στα βιβλία 3.26-9.4 ο αφηγητής άλλοτε αναφέρει το *κατηγορητήριο* όπως το διατυπώνουν οι *κατηγοροι* του Λούκιου-όνου όταν τον «δικάζουν» *μεταφορικά* και άλλοτε ο αναγνώστης συνάγει το κατηγορητήριο από τα αφηγούμενα γεγονότα ή από μια σύντομη φράση του αφηγητή. Σταθερά εμφανίζεται μετά από το *κατηγορητήριο* το θέμα της τιμωρίας του Λούκιου-όνου. Οι πιο συνηθισμένες ποινές που απειλούν τη ζωή του Λούκιου-όνου είναι ο ξυλοδαρμός μέχρι θανάτου, ο ακρωτηριασμός κάποιου μέλους του σώματός του και η εκτέλεσή του με φρικαλέους τρόπους.
4. Στην ψεύτικη δίκη ο Λούκιος πίστεψε ότι έφτασε στα πρόθυρα του θανάτου αλλά τελικά η έκβασή της ήταν αίσια για εκείνον. Όταν έφυγε το κάλυμμα

και είδε πως οι «νεκροί» ήταν ασκιά γιδιών ένωσε μεγάλη έκπληξη και κατάλαβε ότι είχε γλιτώσει τον θάνατο: *dii boni, quae facies rei? quod monstrum? quae fortunarum mearum repentina mutatio? quamquam enim iam in peculio Proserpinae et Orci familia numeratus, subito in contrariam faciem obstupefactus haesi* (3.9). Το θέμα της απροσδόκητης και ξαφνικής σωτηρίας του Λούκιου-όνου το συναντάμε και στις περιπέτειες του (3.26-9.4). Όλες οι μεταφορικές δίκες στις οποίες είναι κατηγορούμενος ο Λούκιος-όνος έχουν πάντα αίσια κατάληξη για εκείνον αφού μονίμως την κρίσιμη στιγμή γλιτώνει την τιμωρία από κάποιο τυχαίο γεγονός ή επειδή ο ίδιος υπερασπίζεται τη ζωή του.

5. Όπως το ακροατήριο της ψεύτικης δίκης (οι κάτοικοι της Υπάτης) γέλασε και διασκέδασε με τον Λούκιο¹⁰ ο οποίος εκτέλεσε χωρίς να το γνωρίζει τον ρόλο του κατηγορουμένου έτσι και ο αναγνώστης του μυθιστορήματος γελάει και διασκεδάζει με τα κωμικά παθήματα του «υπόδικου» Λούκιου-όνου.

Έχοντας τους παραπάνω πιθανούς συσχετισμούς κατά νου θα επικεντρωθούμε στη συνέχεια στις περιπέτειες του Λούκιου (3.26-9.4) για να επισημάνουμε σε αυτές στιγμιότυπα τα οποία ίσως να συνιστούν «απηχήσεις» της ψεύτικης δίκης που δεσπόζει στην αφήγηση της γιορτής του θεού του Γέλιου.

¹⁰Στο τέλος της ψεύτικης δίκης όταν ο Λούκιος αφαίρεσε το κάλυμμα από τα «πτώματα» και αποκαλύφθηκε η φάρσα όλοι οι Υπατινοί ξέσπασαν σε υστερικά γέλια και κατά την έξοδό τους από το θέατρο έδιναν συγχαρητήρια στον Λούκιο για την παράσταση που έδωσε. Όπως λέει ο van der Paardt (1971, 83) «ο Λούκιος αναγνωρίζεται» [από το πλήθος] «ως ηθοποιός ο οποίος είναι άξιος συγχαρητηρίων για την παράστασή του». Βλ *Met.* 3.10: *Tunc ille quorundam astu paulisper cohibitus risus libere iam exarsit in plebem. hi[i] gaudii nimietate graculari, illi dolorem uentris, manuum compressione sedare. et certe laetitia delibuti meque respectantes cuncti theatro facessunt.*

I

Η ΑΡΠΑΓΗ ΤΟΥ ΛΟΥΚΙΟΥ-ΟΝΟΥ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΛΗΣΤΕΣ

Όταν ο Λούκιος έμαθε από τη Φωτίδα τι πραγματικά συνέβη με τα ασκιά¹¹ η γνωστή περιέργεια του αφυπνίστηκε (*familiaris curiositas* 3.14). Ο Λούκιος κέτευσε τη Φωτίδα να τον αφήσει να δει την Παμφίλη όταν θα εκτελεί τα μαγικά της και αργότερα να τον μεταμορφώσει σε πουλί ακολουθώντας το παράδειγμα της Παμφίλης που μεταμορφώθηκε σε κουκουβάγια προκειμένου να πετάξει στον Βοιωτό εραστή της. Η Φωτίδα ενέδωσε τελικά στην επιθυμία του Λούκιου αλλά αποδείχτηκε κατώτερη μάγισσα¹² αφού μπέρδωσε τα μαγικά κουτιά και αντί για πουλί τον μεταμόρφωσε σε γάιδαρο (3.14-24).

Μετά τη μεταμόρφωσή του σε όνο ο Λούκιος πήγε να περάσει τη νύκτα στο στάβλο του Μίλωνα, αφού η Φωτίδα δεν είχε φτιάξει εκείνο το βράδυ, όπως το συνήθιζε, γιρλάντες από τριαντάφυλλα, το αντίδοτο της μεταμόρφωσης του Λούκιου: *‘atque utinam uesperī de more nobis parasset corollas aliquas, ne moram talem patereris uel noctis unius. sed primo diluculo remedium festinabitur tibi’* (3.25). Ο Λούκιος-όνος στιγμιαία σκέφτηκε να τιμωρήσει τη Φωτίδα κλοτσώντας την, χιμώντας της με τα δόντια ή σκοτώνοντάς την· συγκρατήθηκε όμως γιατί σκέφτηκε πως ο θάνατός της θα του στερούσε τα μέσα να ξαναποκτήσει την ανθρώπινη μορφή του. Ο Λούκιος-όνος θα περίμενε να ξημερώσει οπότε και θα του έφερνε η Φωτίδα το αντίδοτο.

Αποκαρδιωμένος, λοιπόν, ο Λούκιος-όνος πήγε στον στάβλο του Μίλωνα όπου όμως τα ζώα που υπήρχαν εκεί (ο όνος του Μίλωνα και το άλογο του Λούκιου) ήταν

¹¹ Η περιπέτεια του Λούκιου με τα ασκιά, όπως του εξήγησε η Φωτίδα, ήταν αποτέλεσμα δικού της λάθους, αφού δεν κατάφερε να βρει τρίχες από τα μαλλιά του Βοιωτού εραστή της Παμφίλης και αναγκαστικά έφερε στην κυρία της μαλλιά από ασκιά γιδιών για να αποφύγει την τιμωρία. Όταν ήρθε η ώρα και έκανε η Παμφίλη τα μαγικά της, αντί για τον νεαρό Βοιωτό ήλθαν στην θέση του τα ασκιά (3.16-18).

¹² Frangoulidis 2001, 64.

επιθετικά απέναντί του: *in meamque perniciem ilico consentiunt* (3.26) και τον απομάκρυναν από το παχνί τους με κλοτσιές, γιατί φοβήθηκαν για το σανό τους. Έτσι, ο Λούκιος-όνος τραβήχτηκε σε μια γωνιά ώσπου κάποια στιγμή το μάτι του έπεσε σε μια εικόνα της θεάς Επόνας στο κέντρο του στάβλου η οποία ήταν επιμελώς στολισμένη με φρέσκα τριαντάφυλλα: *Eponae deae simulacrum ... quod accurate corollis roseis equidem recentibus fuerat ornatum* (3.27).

Ο Λούκιος-όνος στις γιρλάντες της θεάς είδε το μέσο της σωτηρίας του και προχώρησε προς το μέρος τους γεμάτος ελπίδα: *denique adgnito salutari praesidio pronus spei* (3.27). Με μεγάλη προσπάθεια ο Λούκιος-όνος στάθηκε στα πισινά του πόδια και άπλωσε τα μπροστινά. Έβαλε όλη του τη δύναμη, τέντωσε το λαιμό του και πρότεινε τα χείλη του να φτάσει τις γιρλάντες. Πάνω στην προσπάθεια του όμως τον αντιλήφθηκε ο υπηρέτης του που εκείνη την ώρα φρόντιζε το άλογό του.

Στο σημείο αυτό στήνεται μεταφορικά το σκηνικό μιας «δίκης» με *κατηγορούμενο* τον Λούκιο-όνο και με *κατήγορο* και *δικαστή* τον ιπποκόμο του Λούκιου. Το *αδίκημα* του Λούκιου-όνου ήταν ότι πήγε να προβεί σε ιεροσυλία: πήγε να φάει τις αναθηματικές γιρλάντες από τριαντάφυλλα της θεάς Επόνας. Αυτή η προσβλητική προς τη θεά ενέργεια σκανδάλισε τον δούλο του Λούκιου. Ο δούλος έχοντας χάσει την υπομονή του άρχισε να εκστομίζει απειλές κατά της σωματικής ακεραιότητας του Λούκιου-όνου αφού πρώτα κατονόμασε *τα παραπτώματα* στα οποία είχε υποπέσει το «ζώο» στο διάστημα που βρισκόταν μέσα στον στάβλο.

Ο δούλος-κατήγορος καταλόγισε στον Λούκιο-όνο δυο *αδικήματα*: ότι πήγε να φάει την τροφή των άλλων ζώων και ότι πρόσβαλε τις εικόνες των θεών. Η συμπεριφορά αυτή του όνου εξάντλησε την ανοχή του δούλου που απείλησε να καταστήσει «τον ιερόσυλο όνο» παράλυτο και χωλό: *'quo usque tandem', inquit, 'cantherium patiemur istum paulo ante cibariis iu||mentorum, nunc etiam simulacris deorum infestum? quin*

iam ego istum sacrilegum debilem claudumque reddam' (3.27). Ο ιπποκόμος σαν να ήταν *δικαστής* αποφάσισε να τιμωρήσει τον όνο με ακρωτηριασμό και αμέσως ετοιμάστηκε να εκτελέσει ο ίδιος την ποινή.

Ο δούλος έβαξε στον στάβλο αλλά δεν βρήκε κάποιο εργαλείο κατάλληλο για να πραγματοποιήσει την απειλή του ακρωτηριασμού (να κόψει τα πόδια του ιερόσυλου όνου). Όταν κάποια στιγμή ο δούλος σκόνταψε σε ένα δεμάτι βέργες που έτυχε να βρίσκεται εκεί άλλαξε γνώμη και αποφάσισε να τιμωρήσει τον όνο με ξυλοδαρμό. Πήρε λοιπόν από το δεμάτι τις βέργες το πιο χοντρό κλαδί από όλα και άρχισε να χτυπάει ακατάπαυστα τον Λούκιο-όνο. Η εισβολή των ληστών στο σπίτι του Μίλωνα έσωσε απροσδόκητα τον Λούκιο-όνο από το μένος του υπηρέτη του αφού ο δυνατός θόρυβος και οι φωνές των ανθρώπων ανάγκασαν τον τελευταίο να το βάλει στα πόδια κατατρομαγμένος: *non prius miserum me tundere desiit, quam sonitu uehementi et largo st<r>epitu percussis ianuis, trepido etiam rumore uicin<i>dae conclama[n]tis latronibus profugit territus* (3.27). Έτσι έληξε αυτή η «δίκη» με τον Λούκιο-όνο να έχει γλιτώσει την τελευταία στιγμή από την κακοποίηση με ξυλοδαρμό χάρη στην ξαφνική εισβολή των ληστών στο σπίτι του Μίλωνα.

Οι ληστές από τη μεριά τους άρπαξαν τους θησαυρούς του Μίλωνα αλλά επειδή τα υποζύγια που είχαν μαζί τους δεν επαρκούσαν για να μεταφέρουν τα κλοπιμαία τους πήραν από τον στάβλο τον γάιδαρο του Μίλωνα, το άλογο του Λούκιου και τον μεταμορφωμένο σε όνο Λούκιο (3.28). Μετά από μια κοπιαστική και ατέλειωτη πορεία έφτασαν γύρω στο μεσημέρι σε ένα χωριό όπου ο Λούκιος-όνος είχε μια δεύτερη ευκαιρία να απαλλαγεί από τη γαϊδουρινή του όψη (η πρώτη ματαιώθηκε από τον δούλο του).

Στο χωριό αυτό ο Λούκιος είδε ξαφνικά ένα πολύ όμορφο περιβόλι όπου ανάμεσα στα άλλα λουλούδια άνθιζαν και ωραίες τριανταφυλλίες που είχαν πάνω τους την

πρωινή δροσιά: *hortulum quendam prospexi satis amoenum, in quo praeter ceteras gratas herbulas rosae uirgines matutino rore florebant* (3.29). Ο Λούκιος-όνος πλησίασε τις τριανταφυλλιές και τη στιγμή που ήταν έτοιμος να αγγίξει τα άνθη τους άλλαξε γνώμη από φόβο για τη ζωή του και έκανε μια πιο σωτήρια σκέψη: *consilium me subit longe salubrius* (3.29). Σκέφτηκε λοιπόν πως οι ληστές θα τον σκότωναν στα σίγουρα αν από γάιδαρος τους παρουσιαζόταν ξαφνικά σαν Λούκιος είτε γιατί θα τον υποπτεύονταν ότι έκανε μαγικά είτε γιατί θα φοβούνταν μήπως θα μαρτυρούσε την παρανομία τους: *exitium inter manus latronum offenderem uel artis magicae suspicionem uel indicii futuri criminationem* (3.29). Έτσι, συγκρατήθηκε και δεν έφαγε τα τριαντάφυλλα προκειμένου να διασφαλίσει τη ζωή του.

Όταν οι ληστές έφτασαν σε ένα άλλο χωριό το επόμενο μεσημέρι σταμάτησαν στο σπίτι κάποιων ηλικιωμένων φίλων τους. Μετά την υποδοχή οι ληστές ξεφόρτωσαν τα ζώα και τα άφησαν να βοσκήσουν σε ένα λιβάδι κοντά στο σπίτι των φίλων τους. Ο Λούκιος-όνος πεινούσε πάρα πολύ αλλά δεν ήθελε να χορτάσει με σανό. Πρόσεξε κάποια στιγμή ότι υπήρχε ένας λαχανόκηπος πίσω από τον στάβλο και γευμάτισε με τα ωμά λαχανικά που βρήκε εκεί. Εξακολουθούσε όμως να τον απασχολεί η αναζήτηση του αντιδότη που θα έλυε τα μάγια.

Αφού έφαγε τα λαχανικά προσευχήθηκε κι άρχισε να κοιτάζει γύρω του μήπως και εντοπίσει καμιά τριανταφυλλιά ανθισμένη στους γύρω κήπους. Αυτή τη φορά ένιωθε σιγουριά αφού κρυμμένος και προστατευμένος από αδιάκριτα βλέμματα θα μπορούσε να μασήσει κρυφά το αντίδοτο και να ανακτήσει την ανθρώπινη μορφή του (4.1).

Πράγματι είδε ότι λίγο πιο πέρα υπήρχε ένα πυκνό δασάκι μέσα σε ένα σκιερό λιβάδι και ότι ανάμεσα στα διάφορα φυτά και τις πρασινάδες του έλαμπε το αστραφτερό χρώμα των τριαντάφυλλων: *fulgentium rosarum mineus color renidebat* (4.2). Ο Λούκιος-όνος ένιωσε τόση μεγάλη χαρά ώστε του φάνηκε αυτό το δασάκι

σαν άλσος της Αφροδίτης και των Χαρίτων. Την υπερβολική του χαρά διαδέχτηκε όμως η απογοήτευση καθώς τα λουλούδια που από μακριά του φάνηκαν για τριαντάφυλλα, όταν πλησίασε διαπίστωσε ότι ήταν ροδοδάφνες που τα κοκκινωπά τους άνθη είναι τροφή θανατηφόρος για όλα τα ζώα που τρέφονται με φυτά: *iam enim loco proximus non illas rosas teneras et amoenas, madidas diuini roris et nectaris ... uulgas indoctum rosas laureas appellant quarumque cuncto pecori cibus letalis est* (4.2).

Η κακοτυχία αυτή ώθησε τον Λούκιο-όνο στην αυτοκτονία. Απογοητευμένος που τα άνθη ροδοδάφνης δεν ήταν το πολυπόθητο αντίδοτο αποφάσισε να φάει μερικά για να λυτρωθεί μια και καλή από τη συμφορά του: *talibus fatis implicitus etiam ipsam salutem recusans sponte illud ue|nenum rosarium sumere gestiebam* (4.3). Την κρίσιμη στιγμή όμως εμφανίστηκε ένας άγνωστος άνθρωπος και άθελά του εμπόδισε τον Λούκιο-όνο να αυτοκτονήσει. Την ώρα που ο Λούκιος-όνος πλησίαζε τα δόντια του να κόψει λίγους ανθούς ροδοδάφνης είδε ένα νεαρό να τρέχει έξαλλος προς το μέρος του κρατώντας ένα πελώριο ραβδί. Ο Λούκιος-όνος κατάλαβε πως ο άνθρωπος που ερχόταν θυμωμένος εναντίον του ήταν ο κηπουρός του οποίου τον λαχανόκηπο είχε καταστρέψει προηγουμένως και τώρα μόλις είχε αντιληφθεί τη ζημιά. Εδώ στήνεται πάλι μεταφορικά ένα «δικαστήριο» με *κατηγορούμενο* τον Λούκιο-όνο.

Ο κηπουρός-δικαστής είχε αποφασίσει να τιμωρήσει τον Λούκιο-όνο για το *αδίκημά του* (την καταστροφή του λαχανόκηπου του) με ξυλοδαρμό και έσπευσε να εκτελέσει την καταδικαστική για τον όνο απόφασή του. Χωρίς χρονοτριβή άρπαξε τον Λούκιο-όνο και με το ραβδί που κρατούσε τον ξυλοφόρτωσε με τόση μανία που θα έθετε σε κίνδυνο τη ζωή του, εάν εκείνος με σοφία δεν είχε προβάλει αυτοάμυνα: *adremptumque me totum plagis obtundit adusque uitae ipsius periculum, nisi tandem sapienter alioquin ipse mihi tulissem auxilium* (4.3). Ο Λούκιος-όνος σήκωσε τα

καπούλια του και έδωσε με τα πισινά του πόδια κάμποσες κλοτσιές στον κηπουρό. Ο κηπουρός κατρακύλησε στην πλαγιά του λόφου βαριά πληγωμένος ενώ ο Λούκιος-όνος το έβαλε στα πόδια και σώθηκε: *fuga me liberaui* (4.3). Συνεπώς σε αυτό το περιστατικό ο Λούκιος-όνος γλίτωσε από την εκδικητική μανία του κηπουρού, γιατί την κρίσιμη στιγμή λειτούργησε μέσα του το ένστικτο της αυτοσυντήρησης.

Η «δίκη» με τον κηπουρό είχε καλό τέλος για τον Λούκιο-όνο αν και ο κίνδυνος δεν είχε περάσει τελείως. Αμέσως μετά τη σύγκρουσή του με τον κηπουρό ο Λούκιος-όνος θα βρεθεί να *διώκεται* και πάλι για άλλο *αδίκημα*, τον θανάσιμο τραυματισμό του κηπουρού. Η τιμωρία που τον περιμένει τον φέρνει στο μεταίχμιο ζωής και θανάτου. Για άλλη μια φορά στήνεται μεταφορικά ένα «δικαστήριο» με αφορμή τον θρήνο της συζύγου του κηπουρού. Ο θρήνος της γυναίκας ισοδυναμεί με *κατηγορητήριο* εναντίον του Λούκιου-όνου αφού στα αυτιά των γειτόνων ακούγεται σαν μια έκκληση για απονομή δικαιοσύνης. Οι γείτονες που ανταποκρίνονται στην έκκληση της γυναίκας λειτουργούν ως *δικαστές* του Λούκιου-όνου μια και είναι εκείνοι που ορίζουν το είδος της τιμωρίας του, δηλαδή καταδίωξη με σκυλιά και ξυλοδαρμός του όνου. Ας δούμε τώρα πως πραγματώνονται οι παραπάνω επισημάνσεις στο κείμενο.

Η γυναίκα του κηπουρού, όταν είδε τον σύζυγό της να κείτεται μισοπεθαμένος, πήγε τρέχοντας κοντά του θρηνολογώντας και τραβώντας τα μαλλιά της. Τα κλάματά της είχαν ως αποτέλεσμα να τη λυπηθούν οι γείτονες και έτσι η γυναίκα αυτή να φέρει τον Λούκιο-όνο άμεσα αντιμέτωπο με το τέλος του: *mihi praesens crearet exitium* (4.3).

Η ζωή του Λούκιου-όνου κινδύνεψε αυτή τη φορά από τα πολλά και μεγάλα σκυλιά που οι χωρικοί, συγκινημένοι από τον θρήνο της γυναίκας, ξεσήκωσαν εναντίον του και τα προέτρεπαν να του επιτεθούν και να τον κάνουν κομμάτια:

pagani fletibus eius exciti, statim conclamant canes atque, ad me laniandum rabie perciti ferrent impetum, passim cohortantur (4.3). Ο Λούκιος-όνος βρέθηκε στα πρόθυρα του θανάτου (*tunc igitur procul dubio iam morti proximus* 4.3) έτσι όπως έβλεπε τα σκυλιά που είχαν μαζευτεί γύρω του αλλά και πάλι γλίτωσε αφού σκέφτηκε να εγκαταλείψει την ιδέα να το σκάσει: *e re nata capto consilio fugam desino* (4.3). Έτσι γύρισε προς την αντίθετη κατεύθυνση και τράβηξε τρέχοντας στον στάβλο του σπιτιού όπου είχαν καταλύσει οι ληστές: *ac me retrorsus celeri gradu rursus in stabulum, quo deuerteramus, recipio* (4.3). Και πάλι όμως ο κίνδυνος δεν αποσοβήθηκε τελείως.

Οι χωρικοί αφού πρώτα μάζεψαν με δυσκολία τα σκυλιά τους έπιασαν και έδεσαν τον Λούκιο-όνο σε έναν πάσσαλο με ένα λουρί και άρχισαν να τον χτυπάνε. Οι χωρικοί θα τον σκότωναν (*caedendo confecissent profecto*) αλλά ο Λούκιος-όνος σώθηκε την τελευταία στιγμή από μια φυσική λειτουργία του οργανισμού του. Τα χτυπήματα των χωρικών και τα ωμά λαχανικά που είχε καταναλώσει νωρίτερα προκάλεσαν στον Λούκιο-όνο διάρροια. Η υγρή κοπριά και η δυσάρεστη μυρωδιά της έτρεψε όλους τους χωρικούς σε άτακτη φυγή (4.3). Συνεπώς και αυτή η «δίκη» είχε αίσιο τέλος για τον Λούκιο-όνο μια και απροσδόκητα συνέβη να έχει σύμμαχο το απεκκριτικό του σύστημα.

II

ΟΙ ΛΗΣΤΕΣ ΑΠΕΙΛΟΥΝ ΤΗ ΖΩΗ ΤΟΥ ΛΟΥΚΙΟΥ-ΟΝΟΥ

Οι ληστές αναχώρησαν μαζί με τα υποζύγια από το σπίτι των φίλων τους για τη σπηλιά όπου είχαν το λημέρι τους (4.4-6). Εκεί τους υποδέχτηκε μια γριά που φρόντιζε για το νοικοκυριό τους: είχε έτοιμο το φαγητό και το λουτρό τους και οι ληστές, αφού πλύθηκαν, κάθισαν να φάνε (4.7). Εκείνη τη στιγμή κατέφθασε μια δεύτερη ομάδα ληστών. Κάποιος ληστής από την πρώτη συμμορία μίλησε

υποτιμητικά για τα κατορθώματα της δεύτερης συμμορίας, ότι δηλαδή κάνουν ασήμαντες μικροκλοπές και ότι εισβάλλουν σε σπίτια γερόντων (4.8).

Ένας ληστής από τη δεύτερη συμμορία σηκώθηκε να απαντήσει στις κατηγορίες για δειλία. Απάντησε ότι τα μεγάλα αρχοντικά είναι πιο εύκολο να τα ληστέψει κανείς γιατί, αν και έχουν πολλούς υπηρέτες, αυτοί δεν νοιάζονται για τα πλούτη του κυρίου τους αλλά για τη δική τους ασφάλεια. Αντίθετα, οι απλοί άνθρωποι φυλάσσουν πολύ καλά τις περιουσίες τους ρισκάροντας ακόμα και τη ζωή τους. Για να τεκμηριώσει τα λεγόμενα του διηγείται στη σειρά τρεις ιστορίες με θέμα τρεις ληστρικές επιδρομές σε σπίτια ιδιωτών. Σε αυτές τις τρεις ληστείες η δεύτερη συμμορία έχασε τον αρχηγό της τον Λάμαχο και δυο σημαντικούς για την ομάδα τους συντρόφους, τον Άλκιμο και τον Θρασυλέοντα (4.9-21).

Όταν τελείωσε ο ληστής τη διήγησή του όλοι μαζί οι ληστές έκαναν σπονδή στη μνήμη των νεκρών συντρόφων τους και στη συνέχεια έπεσαν για ύπνο. Αργά τη νύκτα οι ληστές ξύπνησαν και έφυγαν από το λημέρι τους. Ο Λούκιος-όνος όλη τη νύκτα δειπνούσε με καρβέλια καθώς δεν μπορούσε να φάει το ωμό κριθάρι που του είχε δώσει η γριά. Έτρωγε καρβέλια ψωμί μέχρι την αυγή και την ώρα που πήγε να ξεδιψάσει σε ένα ρυάκι που υπήρχε εκεί κοντά είδε που επέστρεφαν οι ληστές φέρνοντας μαζί τους ένα κορίτσι (4.22-23).

Οι ληστές καθυσάχασαν το κορίτσι ότι δεν θα του έκαναν κακό και ότι το μόνο που ήθελαν ήταν να αναγκάσουν τους γονείς του να πληρώσουν λύτρα για να το αφήσουν ελεύθερο. Οι ληστές εμπιστεύτηκαν το κορίτσι στη γριά και στη συνέχεια έφυγαν για να συνεχίσουν τις ληστείες τους. Το κορίτσι ήταν πολύ στεναχωρημένο και εξαντλημένο καθώς ήταν από τους λυγμούς κάποια στιγμή το πήρε ο ύπνος. Ξύπνησε όμως αμέσως από ένα κακό όνειρο που είδε και το τρόμαξε. Διηγήθηκε την ιστορία του στη γριά και της εξήγησε γιατί ήταν τόσο απελπισμένο και γιατί ήθελε να

αυτοκτονήσει (4.24-27). Η γριά οικονόμος μάλωσε το κορίτσι και προσπάθησε να το παρηγορήσει λέγοντάς του την ιστορία του Έρωτα και της Ψυχής (4.28-6.25). Ακροατήριο της ιστορίας είναι η κοπέλα, που αργότερα (7.2) μαθαίνουμε πως λέγεται Χαριτώ, και ο Λούκιος-όνος.

Οι ληστές κάποια στιγμή επέστρεψαν φορτωμένοι λάφυρα μετά από κάποια βαριά συμπλοκή όπως μαρτυρούσε η συνολική τους εικόνα. Άφησαν στη σπηλιά τους πληγωμένους για να περιποιηθούν τα τραύματά τους και οι άλλοι ξεκίνησαν να πάνε να φέρουν τα υπόλοιπα κλοπιμαία που τα είχαν κρύψει σε μια άλλη σπηλιά· για το σκοπό αυτό πήραν μαζί τους τον Λούκιο-όνο και το άλογο.

Κατά το βραδάκι έφτασαν στη σπηλιά όπου είχαν κρύψει τα λάφυρα. Ο Λούκιος-όνος ήταν κατάκοπος από την πεζοπορία και τα χτυπήματα των ληστών. Οι ληστές φόρτωσαν τα ζώα και αμέσως χωρίς να τα αφήσουν να ξεκουραστούν καθόλου πήραν τον δρόμο της επιστροφής στο λημέρι τους πολύ βιαστικοί και ταραγμένοι. Τα απανωτά χτυπήματα και τα σπρωξίματα έκαναν το Λούκιο-όνο να σκοντάψει σε ένα λιθάρι στην άκρη του δρόμου και να πέσει κάτω. Επειδή οι ληστές συνέχισαν να τον χτυπάνε κατάφερε με δυσκολία να σηκωθεί, γιατί είχε κουτσαθεί το ένα δεξιό του πόδι και είχε χτυπήσει σε μια αριστερή του οπλή (6.25).

Στο σημείο αυτό ο Λούκιος άκουσε τι σχεδίαζαν σε βάρος της ζωής του οι ληστές. Τρεις ληστές συνομιλούν μεταξύ τους στη διάρκεια της πεζοπορίας, στήνουν μεταφορικά ένα «δικαστήριο» στο Λούκιο-όνο και τον «δικάζουν» γιατί, όπως έλεγαν, ήταν για αυτούς ένας προβληματικός και ασύμφορος γάιδαρος:

et unus: 'quo usque', inquit, 'ruptum istum asellum, nunc etiam claudum, frustra pascemus?' et alius: 'quid quod et pessumo pede domum nostram accessit nec quicquam idonei lucri exinde cepimus, sed uulnera et fortissimorum occisiones.' alius iterum: 'certe ego, cum primum sarcinas istas quanquam inuitus pertulerit, protinus eum uulturiis gratissimum pabulum futurum praecipitabo'. (6.26)

Αρχικά οι δυο ληστές διατυπώνουν το κατηγορητήριο. Ένας ληστής-κατηγορός διερωτάται γιατί συντηρούν έναν ασύμφορο και άχρηστο γάιδαρο, ένα γάιδαρο διαλυμένο, τον οποίο μάταια ταΐζουν, που τώρα έχει κουτσαθεί κιόλας. Ένας δεύτερος ληστής-κατηγορός προσθέτει ότι ο όνος τους έφερε κακοτυχία: από τότε που τον έβαλαν στο σπίτι τους δεν είχαν μεγάλα κέρδη, έπαθαν σοβαρές ζημιές και έχασαν τους πιο γενναίους από τους συντρόφους τους. Ένας τρίτος ληστής σαν να ήταν δικαστής όρισε ποια θα ήταν η ποινή του Λούκιου-όνου: μόλις το «ζώο» τελείωνε με το κουβάλημα των σάκων που είχε στην πλάτη του θα το πετούσε κατευθείαν στο γκρεμό για να γίνει τροφή για τα όρνια.

Η ζωή του Λούκιου-όνου κινδυνεύει σοβαρά και τον κυριεύει ο φόβος του θανάτου. Ο ίδιος ο Λούκιος με την ιδιότητα του αφηγητή λέει πως αισθάνθηκε εκείνη τη στιγμή: «Καθώς οι ευγενέστατοι αυτοί άνθρωποι συζητούσαν για τον θάνατό μου είχαμε ήδη φτάσει στο σπίτι, αφού ο φόβος είχε κάνει φτερά τις σπλές μου: *Dum secum mitissimi homines altercant de mea nece, iam et domum perueneramus. nam timor ungulas mihi alas fecerat* (6.26).

Όταν οι ληστές έφτασαν στο λημέρι τους ασχολήθηκαν με το ξεφόρτωμα των λαφύρων. Στη συνέχεια πήραν μαζί τους τούς πληγωμένους συντρόφους τους για να φέρουν και τα υπόλοιπα λάφυρα αδιαφορώντας προς στιγμήν για τα ζώα και για την εκτέλεση του Λούκιου-όνου: *nulla salutis nostrae cura ac ne meae quidem necis habita* (6.26). Αυτό που ήταν επείγον εκείνη τη στιγμή για τους ληστές ήταν η μεταφορά των κλοπιμαίων στο λημέρι τους.

Παρόλη την αδιαφορία των ληστών να σκοτώσουν άμεσα τον Λούκιο-όνο η απειλή του θανάτου ήταν υπαρκτή και άρχισε να βασανίζει τη σκέψη του. Ο Λούκιος-όνος μονολογεί και κάνει εικασίες για το τέλος που τον περιμένει.

Διερωτάται γιατί μένει άπραγος και συνιστά στον εαυτό του να αντιδράσει και να αλλάξει τη μοίρα του:

|| *nec me tamen mediocris carpebat scrupulus contemplatione
comminatae mihi mortis ; et ipse mecum: 'quid stas, Luci,
uel quid iam nouissimum expectas? mors, et haec acerbissima,
decreto | latronum tibi comparata est. nec mango conatu res indiget;
uides istas rupinas proximas et praecutas in his prominentes s[c]ilices,
quae te penetrante<s, ante>quam decideris, membratim dissipabunt.
nam et illa ipsa praeclara magia tua uultum laboresque tibi tantum asini,
uerum corium non asini crassum, sed hiru[n]dinis tenue
membranu[m] circumdedit.' (6.26)*

«Στη σκέψη της απειλής του θανάτου που με περίμενε μ' έτρωγε μεγάλη ανησυχία. Τι στέκεσαι (εδώ), Λούκιε», έλεγα στον εαυτό μου. Γιατί κάθεται και περιμένεις το χειρότερο; Τον θάνατό σου, και μάλιστα ένα πολύ σκληρό θάνατο, οι ληστές τον έχουν αποφασισμένο. Και το πράγμα δεν χρειάζεται και πολύ προσπάθεια. Βλέπεις τον γκρεμό εκεί πέρα και τα μυτερά βράχια που προεξέχουν. Θα σε διαπεράσουν πριν φτάσεις στον πάτο και θα σε κάνουν κομμάτια. Γιατί εκείνα τα σπουδαία σου μάγια κατάφεραν να σου δώσουν μόνο την όψη και τα βάσανα ενός όνου αλλά σε περιέβαλαν όχι με το σκληρό τομάρι του γαιδάρου αλλά με το λεπτό δέρμα της βδέλλας.»

Ο Λούκιος αποφασίζει να αποδράσει για να σωθεί και το κάνει με πολύ δυναμικό τρόπο. Συνεχίζοντας τον εσωτερικό του μονόλογο έλεγε στον εαυτό του ότι όσο έχει το περιθώριο πρέπει να κάνει κουράγιο και να σκεφτεί σαν άντρας πως να ενεργήσει για να σωθεί: *quin igitur masculum tandem sumis animum tuaeque salutis, dum licet, consulis?*· ότι του δίνεται μια τέλεια ευκαιρία τώρα που λείπουν οι ληστές να το σκάσει (*habes summam oportunitatem fugae, dum latrones absunt*) και ότι δεν πρέπει να φοβηθεί τη γριά, γιατί είναι με το ένα πόδι στον τάφο (*semimortua*) και με μια κλοτσιά του (*calce unica*) ακόμα και με το κουτσό του πόδι θα μπορούσε να την αποτελειώσει. Ανησυχεί όμως για το που να καταφύγει αφού δραπετεύσει και για το αν θα βρισκόταν κάποιος να τον περιμαζέψει. Έκρινε ότι αυτή η σκέψη ήταν τελείως ανόητη και γαιδουρινή, γιατί ποιος ταξιδιώτης δεν θα ήθελε να καβαλικέψει ένα γάιδαρο (6.26).

Τελικά ο Λούκιος-όνος με ένα απότομο τίναγμα έσπασε το λουρί με το οποίο τον είχαν δεμένο και το έβαλε στα πόδια: *Et alacri statim nisu lorum, quo fueram*

destinatus, abrumpo meque quadripedi cursu proripio (6.27). Όμως η γριά οικονόμος αντιλήφθηκε την απόδραση του «ζώου» και προσπάθησε να εμποδίσει τη φυγή του αρπάζοντας το λουρί με δύναμη. Ο Λούκιος όμως ενθουμούμενος τι σχεδίαζαν οι ληστές σε βάρος της ζωής του δεν λυπήθηκε καθόλου τη γριά: *nec tamen ego, memor exitiabilis> propositi latronum, pietate ulla commoveor* (6.27): την κλότσησε, την έριξε κάτω και την έσυρε πίσω του σε κάποια απόσταση.

Η γριά άρχισε να καλεί σε βοήθεια μάταια όμως καθώς δεν υπήρχε κανένας ο οποίος θα μπορούσε να τη βοηθήσει. Μόνο το αιχμάλωτο κορίτσι άκουσε τις φωνές της γριάς, βγήκε από τη σπηλιά τρέχοντας και είδε τι συνέβαινε. Το κορίτσι άρπαξε το λουρί του Λούκιου-όνου από τα χέρια της γυναίκας, ανέβηκε στη ράχη του και το έσκασε μαζί του (6.27). Σε όλη τη διαδρομή η κοπέλα έδινε υποσχέσεις στον Λούκιο-όνο για περιποιήσεις, απολαύσεις και ευτυχισμένη ζωή αν την πήγαινε σώα και αβλαβή πίσω στους γονείς της. Κάποια στιγμή ο Λούκιος-όνος με την κοπέλα στη ράχη του έφτασε σε ένα σταυροδρόμι (6.28-29).

Η διαφωνία της κοπέλας με τον Λούκιο-όνο για το ποιο δρόμο να ακολουθήσουν στάθηκε η αιτία να τους αναγνωρίσουν οι ληστές μέσα στη νύκτα και να τους φέρουν πίσω στο λημέρι τους. Όταν οι δυο φυγάδες έφτασαν στο σταυροδρόμι η Χαριτώ τράβηξε το χαλινάρι του Λούκιου-όνου με όλη της τη δύναμη για να τον αναγκάσει να στρίψει προς τα δεξιά, στο δρόμο που θα τους έφερνε στο σπίτι των γονιών της. Ο Λούκιος-όνος όμως ήξερε ότι οι ληστές είχαν πάρει τον ίδιο εκείνο δρόμο για να φέρουν την υπόλοιπη λεία τους κι έτσι εκείνος αντιστεκόταν σθεναρά στην εντολή της (*renitebar firmiter* 6.29).

Ο Λούκιος-όνος όση ώρα αντιστεκόταν σκεφτόταν ότι η επιλογή κατεύθυνσης από την Χαριτώ επηρεάζει και τη δική του μοίρα: οι ληστές θα τους σκότωναν και τους δυο αν η κοπέλα επέλεγε να στρίψει δεξιά:

*'quid facis, infelix puella? quid agis ? cur festinas ad Orcum?
quid meis pedibus facere contendis ? non enim te tantum,
uerum etiam me perditum ibis.'* (6.29)

«Τι κάνεις άμοιρο κορίτσι; Τι σκέπτεσαι; Γιατί βιάζεσαι να πας στον Άδη;
Γιατί προσπαθείς να το κάνεις με τα δικά μου πόδια; Δεν φτάνει που θα
χαθείς εσύ, θα καταστρέψεις κι εμένα μαζί.»

Πράγματι οι ανησυχίες του Λούκιου-όνου επαληθεύτηκαν. Οι ληστές αναγνώρισαν τους δυο δραπέτες στο φως του φεγγαριού, τους περιμάζεψαν και τους οδήγησαν πίσω στο λημέρι τους. Καθώς επέστρεφαν όλοι πίσω στο κρυσφύγετο ξαναζωντάνεψε στο μυαλό του Λούκιου-όνου η απειλή της προαναγγελθείσας από τους ληστές θανάτωσής του στο γκρεμό· ένιωθε ότι επέστρεφε χωρίς τη θέλησή του στον θάνατο: *tunc ingratis ad promptum recurrens exitium* (6.30). Οι ληστές όταν έφτασαν στη σπηλιά βρήκαν απαγχονισμένη τη γριά· πέταξαν το πτώμα της γριάς από ένα βράχο, αλυσόδεσαν το κορίτσι και κάθισαν να φάνε.

Ο Λούκιος-όνος άκουσε τη συζήτηση που έκαναν οι ληστές την ώρα του φαγητού και είχε σαν θέμα την ταυτόχρονη τιμωρία των δυο δραπετών, του Λούκιου-όνου και της αιχμάλωτης κοπέλας και τη δική τους εκδίκηση: *iam incipiunt de nostra poena suaque uindicta secum considerare* (6.31). Η σύσκεψη των ληστών ισοδυναμεί με επανεκδίκηση της τιμωρίας του Λούκιου αφού τώρα προστέθηκε κοντά στις παλιές κατηγορίες και νέο *αδίκημα*. Οι ληστές θα τον «δικάσουν» για δεύτερη φορά επειδή αποπειράθηκε να αποδράσει και επειδή πήρε μαζί του το αιχμάλωτο κορίτσι.

Στο «δικαστήριο» λοιπόν που έστησαν οι ληστές την ώρα του φαγητού ακούστηκαν διαφορετικές απόψεις για τον τρόπο θανάτωσης της κοπέλας όπως να την κάψουν ζωντανή, να τη ρίξουν στα άγρια θηρία, να την καρφώσουν στο σταυρό ή να τη βασανίσουν μέχρι να πεθάνει¹³. Ένας πέμπτος ληστής απέρριψε τις προτάσεις

¹³Ο Lateiner 2001, 244, αναφέρει ότι οι σκληρές ποινές που προτείνουν οι ληστές παραπέμπουν στο επίσημο ρωμαϊκό δικαστικό λεξιλόγιο καθώς και σε συζητήσεις για εναλλακτικές ποινές - μια πραγματικότητα στο σύστημα απονομής δικαιοσύνης στη Ρώμη. Ο μελετητής παρατηρεί ότι η δικαστική κρίση των ληστών δεν διαφέρει πάρα πολύ από την κρίση των δικαστικών λειτουργών της Ρώμης.

των συντρόφων του και τόνισε ότι το κορίτσι δεν θα έπρεπε να έχει γρήγορο θάνατο: *nec feras, nec cruces nec ignes, nec tormenta ac ne mortis quidem maturatae festinas tenebras accersere* (6.31).

Ο πέμπτος αυτός ληστής λειτουργώντας μεταφορικά ως *κατήγορος* του Λούκιου-όνου υπενθύμισε στους συντρόφους του τι είχαν ήδη αποφασίσει για τον όνο (να τον πετάξουν από τον γκρεμό και να γίνει τροφή για τα όρνια) και παρουσίασε επιγραμματικά το *κατηγορητήριο* που βάραινε τον Λούκιου-όνο το οποίο περιελάμβανε παλιές και νέες κατηγορίες:

'nec uos memoria deseruit utique, quid iam dudum decreueritis de isto asino semper pigro quidem, | sed manducone summo, nunc etiam mendaci fictae debilitatis et uirginalis || fugae sequestro ministroque.' (6.31)

«Σίγουρα δεν λησμονήσατε τι είχατε αποφασίσει προ ολίγου να κάνετε με αυτό το γάιδαρο - πάντα τεμπέλης αλλά πολύ λαίμαργος και τώρα ψεύτης επίσης με την προσποιητή αναπηρία του και έμπιστος και βοηθός της κοπέλας στην απόδρασή της».

Όσο για την τιμωρία ο συγκεκριμένος ληστής πρότεινε να σφάξουν την επόμενη ημέρα το γάιδαρο, να του βγάλουν τα σπλάχνα και έπειτα να ράψουν το κορίτσι γυμνό μέσα στην κοιλιά του αφήνοντας να ξεπροβάλει από το κουφάρι του γαϊδάρου μόνο το κεφάλι του. Θα άφηναν ύστερα τον «γεμιστό γάιδαρο» (*fertilem asinum*) έκθετο στην κορυφή κάποιου απότομου βράχου κάτω από τον καυτό ήλιο. Και ο ληστής-*κατήγορος* έκλεισε την εισήγησή του λέγοντας: «Με αυτό τον τρόπο και οι δυο θα υποστούν όλα αυτά που εσείς σωστά αποφασίσατε για αυτούς, ο γάιδαρος θα πεθάνει όπως του αξίζει» (*sic enim cuncta, quae recte statuistis, ambo sustinebunt, et mortem asinus, quam pridem meruit*) και το κορίτσι θα υποφέρει μέσα σε ένα ψόφιο ζώο μέχρι να πεθάνει (6.32). Οι ληστές συμφώνησαν με την πρόταση του συντρόφου τους. Έτσι η αποτυχημένη προσπάθεια απόδρασης του Λούκιου-όνου τον έφερε για μια ακόμα φορά (μεταφορικά) στη θέση του *κατηγορούμενου* και στα πρόθυρα του θανάτου.

Ο Λούκιος-όνος αντιλαμβάνεται ότι ο θάνατος του είναι αποφασισμένος πια και ότι δεν υπάρχει διέξοδος από τον κίνδυνο αυτό. Έχοντας ακούσει με τα μεγάλα του αυτιά την *καταδίκη* του δεν μπορούσε να κάνει τίποτε άλλο από το να θρηνεί που την άλλη μέρα θα ήταν νεκρός: *quam meis tam magnis auribus accipiens quid aliud quam meum crastinum deflebam cadauer* (6.32).

Ενώ ο Λούκιος-όνος βρισκόταν σε μεγάλη ανησυχία για τη ζωή του το χάραμα κατέφθασε στο λημέρι (7.1) ο ληστής που είχε μείνει πίσω στην Υπάτη ως κατάσκοπος των ερευνών που θα γίνονταν για τη ληστεία¹⁴. Ο ληστής αυτός ανέφερε στους συντρόφους του ότι οι κάτοικοι της Υπάτης αποφάσισαν ομόφωνα, με αδιαμφισβήτητα στοιχεία, ότι δράστης της ληστείας ήταν κάποιος Λούκιος: η συστατική του επιστολή ήταν ψεύτικη, υποκρίθηκε ότι ήταν ερωτευμένος με τη δούλη του Μίλωνα για να μάθει με τη βοήθεια της σε ποιο σημείο του σπιτιού φυλάσσονταν οι θησαυροί, τη νύκτα της ληστείας εξαφανίστηκε παίρνοντας μαζί του το άλογό του (7.2).

Ο Λούκιος έμαθε έτσι (με την άφιξη του κατασκόπου) ότι οι κάτοικοι της Υπάτης τον έκριναν ένοχο για τη ληστεία που έγινε στο σπίτι του Μίλωνα. Ωστόσο, οι ειδήσεις αυτές δεν μπόρεσαν να αποσπάσουν τη σκέψη του Λούκιου-όνου από τον κίνδυνο που απειλούσε τη δική του ζωή και τη ζωή της αιχμάλωτης κοπέλας. Κοιτούσε την κοιλιά του ξανά και ξανά και ένιωθε σαν να «κυφορούσε» ήδη το δύσμοιρο κορίτσι: *Talibus cogitationibus fluctuantem subit me illa cura potior, qua statuto consilio latronum manibus uirginis decretam me uictimam recordabar uentremque crebro suspiciens meum iam misellam puellam parturibam* (7.4).

Στο σημείο αυτό της κορύφωσης της ψυχικής αναστάτωσης που βιώνει ο Λούκιος-όνος καθώς αισθάνεται ότι πλησιάζει το τέλος του εμφανίζεται ένα νέο πρόσωπο

¹⁴ Μετ. 3.28

ενώπιον της συμμορίας των ληστών το οποίο αργότερα ο αφηγητής Λούκιος θα χαρακτηρίσει σωτήρα (*sospitator* 7.10). Ο Λούκιος-όνος βρίσκεται στα πρόθυρα του θανάτου και χάρη στην άφιξη του αρραβωνιαστικού της Χαριτώ, Τληπόλεμου, σώζεται αναπάντεχα από του Χάρου τα δόντια. Συνεπώς η έκβαση και αυτής της «δίκης» είναι αίσια για τον Λούκιο-όνο.

Ο Τληπόλεμος κατάφερε να τρυπώσει στη συμμορία των ληστών με ένα ευφυές σχέδιο με στόχο να σώσει την αγαπημένη του Χαριτώ. Ο νεοαφιχθείς κατάσκοπος από την Υπάτη έφερε στο λημέρι των ληστών τον μεταμφιεσμένο Τληπόλεμο για να στρατολογηθεί ως νέο μέλος της συμμορίας (7.4). Όταν ο ληστής παρουσίασε τον μεταμφιεσμένο Τληπόλεμο στους ληστές εκείνος χαιρέτησε τη συμμορία και συστήθηκε ως ένας διάσημος ληστής της Θράκης που ακούει στο όνομα Αίμος. Ήταν γιος ενός επίσης ξακουστού ληστή, του Θήρωνα. Ο Αίμος διηγήθηκε την ιστορία του στους ληστές. Η συμμορία του καταστράφηκε από τους στρατιώτες του Καίσαρα μετά από παράκληση μιας γενναίας γυναίκας, της Πλωτίνης για την επίθεση που δέχτηκε εκείνη και οι δικοί της από τον Αίμο και τους άντρες του. Ύστερα από αυτό η συμμορία του Αίμου αποδεκατίστηκε και μόνο αυτός κατάφερε να γλιτώσει τον θάνατο· μεταμφιέστηκε σε αγρότισσα και πέρασε τις γραμμές των στρατιωτών πάνω σε ένα γαϊδούρι (*mulier asinaria*) (7.5-8).

Στο πρώτο στάδιο της επιχείρησης απελευθέρωσης της Χαριτώ ο Τληπόλεμος/Αίμος κατάφερε να κερδίσει την εμπιστοσύνη των ληστών και τους έπεισε να τον εκλέξουν αρχηγό τους (*dux latronum*). Οι ληστές αφού του ανέθεσαν την αρχηγία του φόρεσαν ένα κομψό μανδύα και τον κάθισαν στην πρώτη θέση, την πιο τιμητική, στο τραπέζι και γιόρτασαν την εκλογή του με ένα πλούσιο γεύμα και πολύ ποτό.

Σε αυτό το συμπόσιο πάνω στην κουβέντα ο Τληπόλεμος/Αίμος έμαθε από τους ληστές για την απόπειρα που είχε κάνει το κορίτσι να δραπετεύσει, για το ότι ο

Λούκιος-όνος την κουβάλησε στην πλάτη του και για τον απαίσιο θάνατο που περίμενε τους δυο δραπέτες: *tunc sermonibus mutuis de uirginis fuga deque mea uectura et utrique destinata monstruosa morte cognoscit* (7.9).

Ο Τληπόλεμος/Αίμος είπε στους ληστές ότι τάχα ο καλύτερος και πιο επικερδής τρόπος να εκδικηθούν την κοπέλα για αυτό που έκανε είναι να την πουλήσουν σε ένα πορνείο και όχι να την ράψουν και να την αφήσουν να πεθάνει μέσα στο γαϊδούρι (7.9). Για τον Λούκιο-όνο που άκουγε τη συζήτηση ο Τληπόλεμος/Αίμος ήταν ο εξαιρετικός σωτήρας του ίδιου και της κοπέλας: *uirginis et asini sospitator egregius* (7.10). Ο Λούκιος-όνος περίμενε αρκετή ώρα γεμάτος αγωνία να δει αν θα συμφωνούσαν οι ληστές με την πρόταση του νεοφερμένου «ληστή» και συνεπώς αν θα γλίτωνε τον θάνατο: «με την καθυστέρηση τους να αποφασίσουν βασάνιζαν την καρδιά μου ή μάλλον το δύστυχο πνεύμα μου» (*sed in diutina deliberatione ceteri cruciantes mora consilii mea praecordia, immo miserum spiritum* 7.10). Τελικά οι ληστές συμφώνησαν με την πρόταση του Τληπόλεμου/Αίμου και ελευθέρωσαν αμέσως το κορίτσι από τα δεσμά. Η παρέμβαση του Τληπόλεμου έσωσε τη ζωή της αρραβωνιαστικιάς του αλλά και του Λούκιου-όνου την πιο κρίσιμη στιγμή και τελείως αναπάντεχα.

Η τελευταία φάση του σχεδίου¹⁵ του Τληπόλεμου/Αίμου απαιτεί να γίνει εκείνος για τους ληστές όχι μόνο *dux expeditionum praedarumque* αλλά και *dux voluptatum*. Ο Τληπόλεμος/Αίμος δεσμεύτηκε να φροντίζει πέρα από την οργάνωση των ληστειών και για τη διασκέδαση των ληστών. Τη δέσμευσή του αυτή ο Τληπόλεμος/Αίμος την έκανε αμέσως πράξη. Ετοίμασε ένα συμπόσιο για τους ληστές δήθεν για να γιορτάσουν όλοι μαζί την εκλογή του αλλά ο πραγματικός του σκοπός ήταν να τους αναισθητοποιήσει δίνοντάς τους να πουν κρασί νοθευμένο με κάποια

¹⁵ Winkler 1985, 88.

ναρκωτική ουσία. Έτσι, όταν άρχισε το φαγοπότι ο Τληπόλεμος/Αίμος έδινε στους ληστές να πίνουν κάθε τόσο σε μεγάλες κούπες νοθευμένο κρασί. Παράλληλα ο νεαρός άντρας φρόντιζε και την Χαριτώ: της έδινε φαγητό και κρασί στα κλεφτά και τη φιλούσε με πάθος (7.11).

Ο Λούκιος-όνος παρακολουθούσε τις περιπτώξεις των δυο νέων αλλά επειδή δεν είχε συνειδητοποιήσει ακόμα την πραγματική ταυτότητα του Αίμου άρχισε να παραξενεύεται που η κοπέλα ανταποκρινόταν στα φιλήματα ενός ληστή αλλά και να ανησυχεί για τη ζωή του:

*'quid, si quo modo latrones ceteri persenserint?
non rursus recurre ad asinum et rursus
exitium mihi parabis? re uera ludis de alieno corio.'* (7.11)

«Τι θα γίνει αν το πάρουν είδηση με κάποιο τρόπο οι άλλοι ληστές;
Δεν θα τρέξεις για άλλη μια φορά στον γάιδαρο και δεν θα ετοιμάσεις
για άλλη μια φορά τον θάνατό μου; Αλήθεια παίζεις με το ξένο τομάρι.»

Και ενώ ο Λούκιος έκανε τις παραπάνω σκέψεις κατάλαβε κάποια στιγμή από τα λεγόμενα των δυο νέων ότι ο Αίμος δεν ήταν ληστής αλλά ο αρραβωνιαστικός της Χαριτώς, Τληπόλεμος. Συνειδητοποίησε ότι η όλη κατάσταση ήταν σκηνοθετημένη και βοήθησε τον Τληπόλεμο να τιμωρήσει τους ληστές. Όταν οι ληστές έπεσαν σε λήθαργο από το νοθευμένο κρασί ο Τληπόλεμος τους έδεσε με αλυσίδες και τους άφησε στη σπηλιά. Ακολούθως φόρτωσε την κοπέλα στη ράχη του Λούκιου-όνου και την πήγε στους δικούς της. Ο Τληπόλεμος επέστρεψε στη σπηλιά των ληστών παίρνοντας μαζί του τον Λούκιο-όνο και πολλά άλλα ζώα. Ο Λούκιος-όνος ακολούθησε με μεγάλη προθυμία (*non inuitus*), γιατί ήθελε να δει τη σύλληψη των ληστών (*latronum captiuitatis spectator optabam fieri*) και την τιμωρία τους. Όταν ο Τληπόλεμος επέστρεψε στην πόλη μοίρασε στους κατοίκους τους θησαυρούς των ληστών και έκανε τον γάμο του με τη Χαριτώ (7.12-13).

III

ΣΤΟ ΑΓΡΟΚΤΗΜΑ ΤΟΥ ΤΛΗΠΟΛΕΜΟΥ

Την επομένη του γάμου της Χαριτώσ με τον Τληπόλεμο έγινε συμβούλιο με θέμα την ανταμοιβή του Λούκιου-όνου για τη βοήθεια που πρόσφερε στη Χαριτώ (7.14). Αποφασίστηκε να τον στείλουν με τον επιστάτη στους αγρούς και εκεί να κάνει παρέα με τα άλογα. Οι γονείς και οι φίλοι της Χαριτώσ ζήτησαν από τον επιστάτη να προσέχει τον Λούκιο-όνο και του τον εμπιστεύτηκαν.

Ο Λούκιος ένιωθε μεγάλη ευτυχία επειδή δεν θα κουβαλούσε πια φορτία και επειδή είχε κερδίσει την ελευθερία του. Μεγάλη χαρά έδινε ακόμα στον Λούκιο η προσδοκία ότι την άνοιξη θα έβρισκε τριαντάφυλλα για να ανακτήσει την ανθρώπινη μορφή του μια και θα ζούσε πια στα λιβάδια. Πολύ σύντομα, όμως, όλες οι αισιόδοξες σκέψεις που έκανε ο Λούκιος για το μέλλον έπεσαν στο κενό, όταν ο επιστάτης τον έβαλε να εργαστεί στο μύλο του. Εκεί η σύζυγος του επιστάτη τον εξαντλούσε στη δουλειά ενώ δεν είχε καμιά ιδιαίτερη περιποίηση, όπως προσδοκούσε ο ίδιος και όπως είχε ζητήσει η οικογένεια της Χαριτώσ.

Μετά από λίγο καιρό ο επιστάτης υπακούοντας έστω και αργά στις εντολές του κυρίου του έβαλε τον Λούκιο-όνο στο λιβάδι με τα άλογα. Όμως η συναναστροφή του με τα άλογα είχε κακή κατάληξη, γιατί εκείνα τον αντιμετώπισαν με καχυποψία και με επιθετικότητα (7.16-17).

Μετά από την άσχημη εμπειρία με τα άλογα στο λιβάδι ο Λούκιος-όνος βρέθηκε να υπηρετεί ένα μοχθηρό αγόρι. Ανατέθηκε σε ένα αγόρι να χρησιμοποιεί τον Λούκιο-όνο για να μεταφέρει τα ξύλα που μάζευε από το βουνό. Στα χέρια εκείνου του αγοριού ο Λούκιος-όνος κινδύνεψε να χάσει τη ζωή του. Το μοχθηρό αυτό αγόρι κακομεταχειριζόταν τον όνο και του σκάρωνε πολλά βασανιστήρια: τον χτυπούσε ανελέητα και του άνοιγε πληγές στο σώμα, τον φόρτωνε υπερβολικά, τον αγκύλωνε

με μυτερά αγκάθια κ.ά. (7.17-18). Εκτός από τα βασανιστήρια το «απαίσιο αγόρι» δεν είχε στο μυαλό του τίποτα άλλο από το να προκαλέσει τον θάνατο του Λούκιου-όνου με όποιο τρόπο μπορούσε, και συχνά τον απειλούσε με όρκους πως θα το έκανε: *nec quicquam uidebatur aliud excogitare puer ille nequissimus quam ut me quoquo modo perditum iret, idque iurans etiam non nunquam comminabatur* (7.19). Πράγματι, δεν άργησε να δοθεί η αφορμή για να κάνει το αγόρι πράξη την απειλή του.

Μια μέρα που ο Λούκιος-όνος έχασε την υπομονή του με το αγόρι το κλότσησε δυνατά. Για αυτό το *αδίκημα* του Λούκιου-όνου το αγόρι θέλησε να τον εκδικηθεί με σατανικό τρόπο: *nam quadam die nimia eius insolentia expugnata patientia mea calces in eum ualidas extuleram. denique tale facinus in me comminiscitur* (7.19). Το αγόρι-τιμωρός δεν απηύθυνε κάποιο *κατηγορητήριο* στον Λούκιου-όνο αλλά κατέστρωσε αμέσως σχέδιο εκδίκησης για την κλοτσιά που του έριξε. Η τιμωρία που σκέφτηκε ήταν να κάψει τον Λούκιου-όνο ζωντανό. Το αγόρι φόρτωσε τον όνο στουπί και αφού έκλεψε ένα αναμμένο κάρβουνο από ένα αγροτόσπιτο το έβαλε σκόπιμα μέσα στο στουπί που κουβαλούσε ο «γάιδαρος». Η φωτιά, όπως ήταν φυσικό, φούντωσε επικίνδυνα και ο Λούκιος-όνος ένιωσε τη θανατηφόρο ζέστη να τον τυλίγει σύγκορμο (*et totum me funestus ardor inuaserat* 7.19). Κάτω από αυτές τις συνθήκες η ελπίδα διατήρησης του Λούκιου-όνου στη ζωή ήταν οριακή αφού δεν έβρισκε τρόπο να γλιτώσει από την καταστροφή και είχε χαθεί κάθε ελπίδα σωτηρίας. Ο αφηγητής Λούκιος θυμάται πως εκείνες τις στιγμές η αποτέφρωσή του προχωρούσε χωρίς καθυστέρηση και δεν του άφηνε χρονικά περιθώρια να σκεφτεί ένα καλό σχέδιο σωτηρίας: *nec ullum pestis extremae suffugium nec salutis aliquod apparet solacium et ustrina talis moras non sustinens et meliora consilia praeuertitur* (7.20).

Σε αυτή τη δύσκολη στιγμή η Τύχη χαμογέλασε λίγο στο Λούκιο-όνο αν και η εύνοια της αποδείχτηκε εκ των υστέρων παροδική. Με τη βοήθεια της Τύχης ο Λούκιος-όνος γλίτωσε από ένα βέβαιο, άμεσο και τελεσίδικο θάνατο: *certe praesente statutaque morte liberans* (7.20). Η βροχή που είχε πέσει την προηγούμενη ημέρα στάθηκε σωτήρια. Ο Λούκιος-όνος μέσα στον πανικό του είδε μια λακκούβα με λασπόνερα που είχε δημιουργήσει η βροχή της «χθεςινής» ημέρας και χωρίς δεύτερη σκέψη πήδηξε μέσα ολόκληρος. Όταν οι φλόγες είχαν σβήσει πια τελείως, βγήκε από τη λακκούβα απαλλαγμένος από το φορτίο και ελευθερωμένος από την καταστροφή: *pondere leuatus et exitio liberatus euado* (7.20). Έτσι το αγόρι σε πρώτη φάση δεν κατάφερε να τιμωρήσει τον Λούκιο-όνο για την κλοτσιά που του έδωσε.

Επειδή απέτυχε αυτό το σχέδιο τιμωρίας του όνου το αγόρι φρόντισε στη συνέχεια να ρίξει όλο το φταίξιμο στον Λούκιο-όνο: είπε ψέματα σε όλους τους βοσκούς ότι ο όνος παραπάτησε και έπιασε φωτιά από μόνος του. Το αγόρι στο σημείο αυτό αρχίζει με δόλιο τρόπο να στρέφει τους βοσκούς εναντίον του όνου ρωτώντας τους πόσο καιρό ακόμα θα τρέφουν ανώφελα τον πύρινο γάιδαρο: *'quo usque ergo frustra pascemus <as> ἰν <um> igninum istum?'* (7.20).

Μετά από λίγες ημέρες το αγόρι σκαρφίστηκε μια άλλη πονηριά σε βάρος της ζωής του Λούκιου-όνου. Το αγόρι πούλησε σε άλλο αγροτόσπιτο τα ξύλα που είχε μαζέψει και για να δικαιολογηθεί που γύρισε τον γάιδαρο πίσω στο αγρόκτημα του Τληπόλεμου χωρίς φορτίο κατασκεύασε ψεύτικες κατηγορίες σε βάρος του «ζώου»: *querelas huius modi concinnat* (7.20) και του έστησε μεταφορικά ένα «δικαστήριο» με *κατήγορο* τον εαυτό του και *δικαστές* της υπόθεσης τους βοσκούς.

Το αγόρι κατηγορήσε τον Λούκιο-όνο στους βοσκούς ότι δήθεν συνήθιζε να πετάει το φορτίο του κάτω και να ορμάει με σεξουαλικές διαθέσεις σε όποια όμορφη γυναίκα ή σε όποια κοπέλα που ήταν σε ηλικία γάμου ή σε όποιο τρυφερό αγοράκι

έβλεπε να περνάει στο δρόμο. Προκειμένου να στρέψει πιο αποτελεσματικά τους βοσκούς εναντίον του όνου τους προειδοποίησε ότι οι ερωτικές επιθέσεις του ερωτίλου γαϊδάρου μπορεί να προκαλέσουν τον θάνατο κάποιου από τους ανθρώπους που ορέγεται ερωτικά και οι βοσκοί να χρειαστεί να δικαστούν για έγκλημα που επισύρει θανατική ποινή, αφού ο γάιδαρος είναι υπό την επίβλεψή τους: *'quae res nobis non mediocris lites atque iurgia, immo fortisan et crimina pariet. [...] nobis uero poenale reliquisset exitium'* (7.21).

Το φανταστικό *κατηγορητήριο* του αγοριού-κατηγόρου σε βάρος του Λούκιου-όνου που ακούστηκε σε αυτή την «δίκη» επέφερε το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα, να ξεσηκώσει τους βοσκούς εναντίον του όνου: *animos pastorum in meam perniciem atrociter suscitauit* (7.22). Οι βοσκοί-κριτές πίστεψαν το ψέμα του αγοριού και αποφάσισαν να θανατώσουν τον Λούκιο-όνο και να πουν ψέματα στον κύριο τους ότι τάχα κάποιος λύκος τον σκότωσε: *'dominis referemus eiusque mortem de lupo facile mentiemur'* (7.22). Όρισαν εκτελεστή της απόφασής τους το μοχθηρό αγόρι και του έδωσαν οδηγίες να αποκεφαλίσει τον όνο, να πετάξει τα σπλάχνα του στα σκυλιά τους και να φυλάξει το υπόλοιπο κρέας για το δείπνο των εργατών: *'obtruncato protinus eo intestina quidem canibus nostris iacta, ceteram uero carnem omnem operiorum cenae reserua'* (7.22).

Ο ίδιος ο Λούκιος με την ιδιότητα του αφηγητή χαρακτηρίζει (χρησιμοποιώντας δικανικούς όρους) το αγόρι *εγκληματικό κατήγορο* του όνου και *εκτελεστή* της απόφασης των βοσκών και αποδίδει την εκδικητική συμπεριφορά του αγοριού στην κλοτσιά που του είχε δώσει: *accusator ille meus noxius, ipse etiam pastoralis exsecutor sententiae [...] et meis [...] malis calcisque illius admonitus* (7.22).

Τη στιγμή όμως που το αγόρι όλο χαιρεκακία ακόνιζε ένα σπαθί για να εκτελέσει το Λούκιο-όνο παρενέβη ένας από τους παρευρισκόμενους βοσκούς και ανέτρεψε την

προηγούμενη απόφασή τους. Ο αφηγητής Λούκιος χρησιμοποιεί μια βιργιλιανή φράση¹⁶ για να περιγράψει τη σωτηρία του: *Tali sententia mediis Orci manibus extractus* (7.24).

Ο συγκεκριμένος βοσκός έσωσε μεν απροσδόκητα τον Λούκιο-όνο από τον θάνατο αλλά από την άλλη τον έβαλε σε νέες περιπέτειες. Ο βοσκός-δικαστής πρότεινε, αντί να σκοτώσουν τον όνο για τη λαγνεία του και έτσι να χάσουν τις υπηρεσίες του, να τον ευνουχίσουν. Ο βοσκός αυτός υποστήριξε την θέση του λέγοντας πως με τον ευνουχισμό το «ζώο» θα γινόταν ήρεμο, πιο δυνατό και υπάκουο και έτσι θα εξακολουθούσε να είναι χρήσιμο για τις δουλειές τους ενώ οι ίδιοι δεν θα κινδύνευαν να διωκτούν ποινικά για τις ερωτικές επιθέσεις του όνου: *'et propter luxuriam lasciuiamque amatoriam criminosos opera seruitioque tam necessario carere, cum alioquin exsectis genitalibus possit neque in uenerem nullo modo surgere uosque omni metu periculi liberare, insuper etiam longe crassior atque corpulentior effici* (7.23).

Οι βοσκοί συμφώνησαν με την νέα πρόταση τιμωρίας του γαιδάρου αλλά η επέμβαση δεν έγινε αμέσως στο Λούκιο-όνο, γιατί ο βοσκός που πρότεινε τη λύση του ευνουχισμού δεν είχε μαζί του τα εργαλεία του. Επιφυλάχθηκε να την κάνει αργότερα, όταν θα επέστρεφε από την αγορά, αφήνοντας τον Λούκιο-όνο να βασανίζεται από την αγωνία και την ανησυχία για αυτό που επρόκειτο να του συμβεί.

Για τον Λούκιο αυτή η εναλλακτική ποινή ήταν χειρότερη συμφορά (*extrema poena*) από τον θάνατο και το μόνο που μπορούσε να κάνει ήταν να στεναχωριέται (*maerebam*) και να οδύρεται (*deflebam*). Αν ήταν να χάσει αυτό το μέλος του σώματός του δεν ήθελε να ζήσει άλλο· άρχισε λοιπόν να σκέφτεται τρόπους για να δώσει τέρμα στη ζωή του - με αποχή από το φαγητό ή πηδώντας στο γκρεμό (7.24).

¹⁶ Frangoulidis 1992, 67.

Τους Ρωμαίους τους απασχολούσε να πεθάνουν τιμημένα και με ακέραιο το σώμα τους και το ίδιο φαίνεται να απασχολεί εδώ τον Λούκιο. Ο Λούκιος-όνος προτιμάει να αυτοκτονήσει (κάτι που δείχνει το μέγεθος της απελπισίας του) προκειμένου να πεθάνει με άθικτο το σώμα του: *moriturus quidem nihilo minus, sed moriturus integer* (7.24). Αξίζει να σημειωθεί ότι μια παρόμοια σκέψη πέρασε από το μυαλό του Λούκιου όταν οι δικαστές αποφάσισαν να τον βασανίσουν με τροχό και φωτιά στην ψεύτικη «δίκη» στην Υπάτη¹⁷. Εκείνη τη στιγμή ο Λούκιος ένιωσε μεγάλη απόγνωση που δεν θα μπορούσε να πεθάνει ακέραιος: *augetur oppido, immo duplicatur mihi maestitia, quod integro saltim mori non licuerit* (3.9).

Ο Λούκιος λοιπόν όλη τη νύκτα σκεφτόταν τι θάνατο να διαλέξει. Όταν ξημέρωσε ήρθε πάλι το αγόρι – εκτελεστής (*puer ille peremptor meus* 7.24) του Λούκιου-όνου να τον πάρει για δουλειά στο βουνό. Ενώ το αγόρι και ο όνος μάζευαν ξύλα στο βουνό εμφανίστηκε μια τεράστια αρκούδα. Ο Λούκιος-όνος πανικόβλητος έσπασε το χαλινάρι και τράπηκε σε φυγή όσο μπορούσε πιο γρήγορα για να γλιτώσει από την αρκούδα. Ο αφηγητής Λούκιος παραδέχεται ότι εκείνη τη στιγμή βρήκε την ευκαιρία να ξεφύγει κυρίως από το μοχθηρό αγόρι καθώς δεν είχε ξεχάσει τι τιμωρία του είχε ετοιμάσει με τις πονηριές του.

Καθώς ο Λούκιος-όνος τριγυρνούσε ελεύθερος στον κάμπο τον βρήκε ένας άγνωστος περαστικός. Ο όνος δέχτηκε να ανέβει ο άγνωστος στη ράχη του και να τον οδηγήσει όπου ήθελε αφού έτσι θα γλίτωνε τον ευνουχισμό: *nec inuitus ego cursui me commodabam relinquens atrocissimam uirilitatis lanienam* (7.25). Όμως τελικά τα πράγματα δεν εξελίχτηκαν όπως θα ήθελε ο Λούκιος-όνος. Οι βοσκοί ενώ έψαχναν να βρουν μια χαμένη αγελάδα αναγνώρισαν τον γάιδαρό τους και ζήτησαν από τον άγνωστο αναβάτη του να τους πει που βρήκε τον όνο και αν σκότωσε το αγόρι που

¹⁷ Michalopoulos 2002, 542-543.

τον οδηγούσε. Ο αναβάτης τους απάντησε πως τον βρήκε να τρέχει μόνος του και πως ήθελε να τον επιστρέψει στον ιδιοκτήτη του για να πάρει τα εύρετρα. Οι βοσκοί οδήγησαν τον άγνωστο στο βουνό, στα μονοπάτια που πήγαινε συνήθως το αγόρι για να μαζέψει ξύλα (7.25). Εντόπισαν το διαμελισμένο πτώμα του αγοριού και το έθαψαν. Ο Λούκιος ήξερε ότι το αγόρι το είχε κατασπαράξει η αρκούδα αλλά οι βοσκοί ενοχοποίησαν τον άγνωστο αναβάτη και τον κατηγορήσαν για κλέφτη και δολοφόνο· το άλλο πρωί σκόπευαν να τον παραδώσουν στους δικαστές (7.26).

Ο θάνατος του αγοριού στάθηκε η αιτία για την αναβολή του ευνουχισμού του Λούκιου-όνου για μια τουλάχιστον μέρα: *Sic effectum est, ut in alterum diem clades differretur mea. at ego || gratias agebam bono puero, quod saltem mortuus unam carnificinae meae dieculam donasset* (7.27). Ο χωρικός που είχε υποσχεθεί να κάνει την επέμβαση στον όνο ήρθε με τα σύνεργά του την ώρα που οι γονείς του αγοριού έκλαιγαν και θρηνούσαν για τον χαμό του. Κάποιος από τη συντροφιά απέπεμψε λόγω του πένθους τον χωρικό συνιστώντας του να ευνουχίσει τον όνο την επόμενη μέρα κι αν ήθελε ας του έκοβε και το κεφάλι: *sed plane crastino libet non tantum naturam, uerum etiam caput quoque ipsum pessimo isto asino demere* (7.26). Έτσι, για τον Λούκιο δεν εξαλείφθηκε τελείως ο κίνδυνος του ευνουχισμού αλλά έμενε εκκρεμής λόγω των συμβάντων. Ο φόβος για μια τέτοια τιμωρία θα σβηστεί τελείως από την ψυχή του Λούκιου όταν θα φτάσει στο αγρόκτημα η είδηση του θανάτου της Χαριτώς και του Τληπόλεμου.

Ο Λούκιος ούτε με την αναβολή του ευνουχισμού του μπόρεσε να βρει λίγη ησυχία. Στον στάβλο ήρθε αντιμέτωπος με την *αυτοδικία* της μητέρας του σκοτωμένου αγοριού και βρέθηκε μεταφορικά για άλλη μια φορά στη θέση του *κατηγορούμενου*. Η χαροκαμένη μάνα εισέβαλε στον στάβλο ντυμένη στα μαύρα και ανέπτυξε το *κατηγορητήριο* του όνου σε ένα ρητορικό λόγο που του απηύθυνε σαν να

μιλούσε σε άνθρωπο εγκληματία¹⁸. Του είπε ότι τον θεωρούσε ένοχο (*noxiam conscientiam* 7.26) για τον θάνατο του παιδιού της, γιατί παρακολούθησε το φόνο του χωρίς να του προσφέρει καμία βοήθεια. Η μάνα-κατήγορος καταλόγισε στον όνο συνέργια στον φόνο του παιδιού της γιατί αν και είχε κλοστήσει το αγόρι της πάρα πολλές φορές εντούτοις την ώρα του φόνου δεν έκανε τίποτα παρόμοιο για να το προστατεύσει· ούτε καν το πήρε στη ράχη του να το απομακρύνει από τον επικίνδυνο ληστή. Είπε ακόμα στον όνο ότι στη ζωή ισχύει μια βασική αρχή σύμφωνα με την οποία όσοι αρνούνται να βοηθήσουν εκείνον που η ζωή του κινδυνεύει τιμωρούνται. Τέλος, η δύστυχη μάνα προσφώνησε «φονιά» τον Λούκιο-όνο και άρχισε στη συνέχεια να ετοιμάζεται να τιμωρήσει την εγκληματική, κατά την κρίση της, συμπεριφορά του: *sed non diutius meis cladibus laetaberis, homicida* (7.27).

Η χαροκαμένη μάνα - δικαστής και τιμωρός (σε αυτή τη φάση της αυτοδικίας της) έλυσε το στηθόδεσμό της και ακινητοποίησε με αυτόν τον όνο. Η πρώτη τιμωρία που σκέφτηκε για τον Λούκιο-όνο ήταν ο ξυλοδαρμός. Πήρε λοιπόν ένα ραβδί και δεν σταμάτησε να τον χτυπάει παρά μόνο όταν την εγκατέλειψαν οι δυνάμεις της και της έπεσε το ξύλο από τα χέρια. Τότε η γυναίκα σκέφτηκε να τιμωρήσει τον όνο με άλλο τρόπο· έτρεξε στο τζάκι, πήρε ένα αναμμένο κούτσουρο και το έχωσε ανάμεσα στα σκέλια του όνου. Εκείνη τη στιγμή ο Λούκιος-όνος βρέθηκε στα πρόθυρα του θανάτου και για να αμυνθεί εκτόξευσε πάνω στην επιτιθέμενη γυναίκα υγρή κοπριά αναγκάζοντάς την να απομακρυνθεί. Η κοπριά έκοψε την ανάσα, λέρωσε το πρόσωπο και τύφλωσε τα μάτια της γυναίκας και με αυτό τον τρόπο ο Λούκιος-όνος κατάφερε να αποτρέψει τον αφανισμό του. Σε διαφορετική περίπτωση, λέει ο αφηγητής Λούκιος, θα είχε πεθάνει σαν άλλος Μελέαγρος από ένα κούτσουρο μιας άλλης μανιασμένης Αλθαιάς: *qua caecitate atque faetore tandem fugata est a me pernicies:*

¹⁸ Winkler 1985, 105.

ceterum titione delirantis Althaeae Meleager asinus interisset (7.28). Και αυτή η μεταφορική δίκη του Λούκιου-όνου που του έστησε η μητέρα του σκοτωμένου αγοριού είχε αίσιο τέλος για τη ζωή του. Ο Λούκιος-όνος απέφυγε την θανατική ποινή επειδή αναχαίτισε τη φονική επίθεση της χαροκαμένης μάνας με τα περιττώματά του.

Η απειλή του ευνουχισμού που τυραννούσε τη σκέψη του Λούκιου-όνου εξαλείφθηκε ολοκληρωτικά όταν νωρίς το επόμενο πρωί ήρθε από την πόλη ένας νεαρός, υπηρέτης της Χαριτώ, και διηγήθηκε στους βοσκούς την ιστορία του θανάτου της. Ο υπηρέτης είπε στους βοσκούς ότι κάποιος παλιός υποψήφιος μνηστήρας της Χαριτώ, ο Θράσυλλος, έκανε τον φίλο στο νιόπαντρο ζευγάρι ενώ στην πραγματικότητα ποθούσε ακόμα την Χαριτώ. Το πάθος του για την Χαριτώ τον οδήγησε στη δολοφονία του αντίζηλου του, του Τληπόλεμου. Μια μέρα που ο Τληπόλεμος βγήκε για κυνήγι πήρε και τον Θράσυλλο μαζί του. Ο Θράσυλλος δολοφόνησε τον Τληπόλεμο με τέτοιο τρόπο, ώστε να φανεί ότι το θανάσιμο πλήγμα στο δεξιό μηρό το δέχτηκε ο Τληπόλεμος από τα δόντια ενός κάπρου. Ο Τληπόλεμος εμφανίστηκε στο όνειρο της Χαριτώ και της είπε πως πέθανε από τα χέρια του «φίλου» του. Η Χαριτώ έθεσε σε εφαρμογή σχέδιο εκδίκησης της δολοφονίας του συζύγου της. Προσποιήθηκε ότι ενθάρρυνε τον έρωτα του Θράσυλλου και κανόνισε μια συνάντηση μαζί του στην οποία του έδωσε να πει κρασί νοθευμένο με υπνωτικό φάρμακο. Όταν ο Θράσυλλος ναρκώθηκε η Χαριτώ του έβγαλε τα μάτια με τη βελόνα που έπιανε τα μαλλιά της. Έχοντας πάρει την εκδίκησή της η Χαριτώ αυτοκτόνησε πάνω στον τάφο του συζύγου της. Ο Θράσυλλος κλείστηκε στον τάφο του ζευγαριού και έμεινε εκεί για να πεθάνει από πείνα (8.1-15).

Μετά τον θάνατο της Χαριτώ, οι δούλοι του συζύγου της έφυγαν από το αγρόκτημα του. Ο επιστάτης στον οποίο το ζευγάρι είχε εμπιστευτεί τον Λούκιο-όνο πήρε από το σπίτι όπου έμενε ό,τι είχε αξία τα φόρτωσε στη ράχη του Λούκιου-όνου

και σε άλλα υποζύγια και το έσκασε. Για τον Λούκιο-όνο η απόδραση αυτή ήταν ευχάριστη μια και θα γλίτωνε οριστικά από εκείνο τον βοσκό που ήθελε να τον ευνουχίσει: *quippe gaudiali fuga | detestabilem illum exectorem uirilittatis meae relinquentem* (8.15). Ο θάνατος του ζευγαριού και η φυγή των δούλων του Τληπόλεμου από το αγρόκτημα ματαίωσε οριστικά την *καταδίκη* του Λούκιου σε ευνουχισμό. Έτσι η «δίκη» που έστησαν το αγόρι και οι βοσκοί στον Λούκιο-όνο είχε θετική έκβαση για εκείνον αφού η καταδικαστική απόφαση δεν εκτελέστηκε ποτέ.

Οι φυγάδες δούλοι πληροφορήθηκαν ότι ο δρόμος από όπου έπρεπε να περάσουν ήταν γεμάτος από σκελετούς ανθρώπων που τους είχαν κατασπαράξει λύκοι. Οι φυγάδες όταν πέρασαν αυτόν τον δρόμο δεν συνάντησαν λύκους· δέχτηκαν όμως επίθεση από τους κατοίκους ενός χωριού επειδή τους πήραν για ληστές. Οι χωρικοί επιτέθηκαν με πέτρες και με σκυλιά και τραυμάτισαν τους δούλους. Οι φυγάδες δούλοι συνέχισαν το ταξίδι τους και κάποια στιγμή σταμάτησαν σε ένα άλσος για να φροντίσουν τις πληγές τους (8.16-18). Εκεί εμφανίστηκε ένας γέρος και τους ικέτευσε να τον βοηθήσουν να σώσει τον εγγονό του που είχε πέσει σε ένα λάκκο. Ο νεαρός άντρας που πήγε να βγάλει το παιδί έξω από το λάκκο βρέθηκε λίγο αργότερα μισοφαγωμένος από ένα πελώριο φίδι (8.19-21).

Όλη η συντροφιά των φυγάδων έφυγε από εκείνο το μέρος όσο πιο γρήγορα μπορούσε και τελικά έφτασε σε ένα χωριό όπου είχε συμβεί ένα αξιομνημόνευτο έγκλημα. Ένας δούλος ήταν τρελά ερωτευμένος με μια ελεύθερη γυναίκα. Η σύζυγός του, επίσης δούλη, για να τον εκδικηθεί για την απιστία του, έβαλε φωτιά σε όλα τα λογιστικά του βιβλία και στη συνέχεια κρεμάστηκε μαζί με το παιδί τους. Ο αφέντης τιμώρησε τον δούλο του αλείφοντας το σώμα του με μέλι και αφήνοντάς τον να τον φάνε ζωντανό τα μυρμήγκια (8.22).

Οι φυγάδες δούλοι έφτασαν τελικά σώοι σε ένα ασφαλές μέρος και αποφάσισαν να εγκατασταθούν εκεί. Τα υποζύγια τα άφησαν να παχύνουν για τρεις ημέρες για να μπορέσουν να τα πουλήσουν και στη συνέχεια τα πήγαν στην αγορά: *triduo denique iumentorum refectis corporibus, quo uendibiliores uideremur, ad mercatum producimur* (8.23).

IV

Ο ΛΟΥΚΙΟΣ-ΟΝΟΣ ΜΕ ΤΟΥΣ ΙΕΡΕΙΣ ΤΗΣ ΣΥΡΙΑΣ ΘΕΑΣ

Στην αγορά έδειξε ενδιαφέρον να αγοράσει τον Λούκιο-όνο κάποιος Φίληβος ο οποίος ήταν μέλος μιας ομάδας περιοδεούντων ιερέων της Σύριας Θεάς. Ο Φίληβος αγόρασε τον όνο για να μεταφέρει το άγαλμα της θεάς. Σε μια περιοδεία οι ιερείς μαζί με τον Λούκιο-όνο σταμάτησαν στο εξοχικό ενός πλούσιου γαιοκτήμονα. Εκεί οι ιερείς παρουσίασαν με εκστατικούς χορούς τις οργιαστικές τους τελετές. Οι ιερείς είχαν μπούκλες, ήταν ντυμένοι με πολύχρωμα ρούχα και χόρευαν ξέφρενα στον ήχο του αυλού. Πλήγωναν τη σάρκα τους μέχρι να τρέξει αίμα. Κάποιος ιερέας, που παραδέχτηκε ότι δήθεν είχε διαπράξει κάποιο αμάρτημα, χτυπούσε την πλάτη του με ένα μαστίγιο που πάνω του ήταν δεμένα κότσια προβάτου επιδεικνύοντας αξιοθαύμαστη αντοχή στον πόνο (8.24-28).

Μια μέρα μετά από μια επιτυχημένη τελετή και είσπραξη οι ιερείς ετοίμασαν ένα δείπνο και ύστερα πήγαν στα λουτρά από όπου γύρισαν φέρνοντας μαζί τους ένα γεροδεμένο χωριάτη με εμφανή «προσόντα» για να τους συντροφέψει στο δείπνο αλλά και στις ακολασίες τους: *balneas obeunt ac dehinc lauti quendam fortissimum rusticanum industria laterum atque imis uentris bene praeparatum comitem cenae secum adducunt* (8.29). Μόλις οι διεστραμμένοι ιερείς άρχισαν να επιδίδονται σε ερωτικά παιχνίδια με τον νεαρό ο Λούκιος-όνος που δεν άντεχε το θέαμα,

προσπάθησε να φωνάξει με έναρθρο λόγο για βοήθεια αλλά το μόνο που κατάφερε ήταν να γκαρίσει.

Το γκάρισμα του Λούκιου-όνου ακούστηκε σε πολύ κακή στιγμή. Κάποιοι νεαροί από το γειτονικό χωριό, που τους είχαν κλέψει το γάιδαρο, έψαχναν προσεκτικά όλα τα γύρω πανδοχεία για να τον βρουν. Όταν άκουσαν τον Λούκιο-όνο να γκαρίζει νόμισαν πως βρήκαν επιτέλους το χαμένο τους γάιδαρο. Όρμησαν μέσα ξαφνικά και έπιασαν τους κυρίους του Λούκιου-όνου να κάνουν αισχρές πράξεις με τον νεαρό. Αμέσως κάλεσαν τους γείτονες να δουν την αηδιαστική αυτή σκηνή, περιπαίζοντας τους ιερείς για την αγνότητά τους: *insuper ridicule sacerdotum purissimam laudantes castimoniam* (8.29).

Οι ιερείς θορυβημένοι από το σκάνδαλο το οποίο εύκολα είχε διαδοθεί από στόμα σε στόμα και τους είχε κάνει μισητούς και ειδικούς σε όλους (*inuisos ac detestabiles eos cunctis effecera[n]t* 8.30), μάζεψαν τα υπάρχοντά τους γύρω στα μεσάνυχτα και βγήκαν κρυφά από το χωριό. Πριν ακόμα ξημερώσει είχαν κάνει αρκετό δρόμο και το πρωί βρέθηκαν σε μια περιοχή απόμακρη. Σε αυτό το μέρος οι ιερείς συζήτησαν πολλή ώρα μεταξύ τους και αποφάσισαν να σκοτώσουν τον Λούκιο-όνο: *multa secum prius conlocuti, accingunt se meo funeri* (8.30).

Η συζήτηση που είχαν οι ιερείς μεταξύ τους (*conlocuti*) ισοδυναμεί με «δικαστήριο» του Λούκιου-όνου. Ο αφηγητής δεν παραθέτει τα όσα ειπώθηκαν στη συζήτηση των ιερέων. Ο αναγνώστης, όμως, εύκολα συμπεραίνει ότι οι ιερείς μίλησαν για την αναγκαιότητα να σκοτώσουν τον όνο, επειδή το γκάρισμά του (που ήταν και το *αδίκημα* του) τους είχε εκθέσει στα μάτια του κόσμου ως διεφθαρμένους τόσο σε θρησκευτικό όσο και σε σεξουαλικό επίπεδο. Οι ιερείς για να εκτελέσουν την απόφασή τους κατέβασαν τη θεά από τη ράχη του Λούκιου-όνου, την άφησαν στο χώμα, του έβγαλαν το σαμάρι και τον έδεσαν σε μια βελανιδιά. Ύστερα μαστίγωσαν

τον Λούκιο-όνο μέχρι θανάτου με το μαστίγιο που χρησιμοποιούσαν στις οργιαστικές τους τελετές: *flagro illo pecuinis ossibus catenato uerberantes paene ad extremam || confecerant mortem* (8.30). Ένας μάλιστα απείλησε να σακατέψει τον Λούκιο-όνο με το τσεκούρι του, γιατί είχε λείει προσβάλλει έτσι βαριά την άσπιλη αρετή του: *fuit unus, qui poplites meos eneruare secure sua comminaretur, quod de pudore illo candido scilicet suo tam deformiter triumphassem* (8.30).

Την τελευταία στιγμή όμως ο Λούκιος-όνος δεν θανατώθηκε, γιατί μερικοί από τους ιερείς σκέφτηκαν ότι έπρεπε να μείνει ζωντανός για πρακτικούς λόγους, για να μεταφέρει το άγαλμα της θεάς: *sed ceteri non meae salutis, sed simulacri iacentis contemplatione in uita me retinendum censuere* (8.30). Έτσι και αυτή η «δίκη» είχε θετική κατάληξη για τον Λούκιο. Οι ιερείς αφού χάρισαν τη ζωή στον όνο τον ξαναφόρτωσαν με τις αποσκευές και συνέχισαν το ταξίδι τους.

Ο δρόμος τους έβγαλε σε μια μεγάλη πολιτεία όπου ένας από τους τοπικούς άρχοντες τιμούσε ιδιαίτερα τη θεά. Όταν ο άρχοντας αυτός άκουσε τα κύμβαλα και τις φρυγικές μελωδίες ενθουσιάστηκε και ήρθε τρεχάτος να συναντήσει τους ιερείς της Σύριας Θεάς. Επειδή ήθελε να δείξει την ευλάβειά του στη θεά φιλοξένησε τους ιερείς της στο μεγάλο αρχοντικό του. Ο αφηγητής Λούκιος αναφέρει ότι στο μέρος αυτό κινδύνευσε η ζωή του περισσότερο από κάθε άλλη φορά: *Hic ego me potissimum capitis periclitatum memini* (8.31).

Ο Λούκιος-όνος μαζί με τους ιερείς ήταν φιλοξενούμενοι στο σπίτι εκείνου του άρχοντα που λάτρευε τη Σύρια Θεά. Ο μάγειρας του σπιτιού έπεσε σε μαύρη απελπισία όταν εξαιτίας της απροσεξίας του ένα σκυλί άρπαξε το μπουτί ελαφιού που είχε να μαγειρέψει για τον κύριο του. Η απόγνωση του μάγειρα ήταν τόσο μεγάλη που πήγε να κρεμαστεί. Όταν όμως η γυναίκα του έμαθε τον λόγο που απελπίστηκε ο άντρας της του είπε πως η σωτήρια λύση στο πρόβλημά του ήταν να σφάζει τον

γάιδαρο και να αντικαταστήσει με το μπούτι του το κρέας που χάθηκε. Ο μάγειρας «ενθουσιάστηκε με την ιδέα να γλιτώσει τη ζωή του με τον θάνατο του όνου» (*sua placuit salus de mea morte* 8.31).

Όταν ο Λούκιος-όνος είδε τον εκτελεστή του (*carnifex*) να ακονίζει τα μαχαίρια του για να τον σφάζει δεν έμεινε απαθής. Ο κίνδυνος εξανάγκασε τον Λούκιο-όνο να σκαρφιστεί ένα σχέδιο και χωρίς χρονοτριβή αποφάσισε να αποφύγει το σφαγιασμό του, που επρόκειτο να συμβεί από λεπτό σε λεπτό, με το να το σκάσει: *at ego praecipitante consilium periculi tanti praesentia nec expectata diutina cogitatione lanienam imminentem fuga uitare statui* (9.1).

Ο Λούκιος-όνος έσπασε το σκοινί που τον είχαν δεμένο και άρχισε να καλύπτει για να προστατεύσει τη ζωή του. Πέρασε αστραπιαία μέσα από την αυλή του οικήματος κι όρμησε χωρίς δισταγμό μέσα στην τραπεζαρία, όπου ο άρχοντας δειπνούσε με τους ιερείς της θεάς. Με τη φόρα που είχε πάρει ο Λούκιος-όνος, χτύπησε πάνω σε διάφορα αντικείμενα και αναστάτωσε τους συνδαιτυμόνες. Ο νοικοκύρης του σπιτιού θύμωσε με τις ζημιές που έκανε ο όνος και διέταξε έναν υπηρέτη να τον κλειδώσει κάπου για να μην ξαναφέρει αναστάτωση στο δείπνο τους. Ο Λούκιος αισθανόταν τώρα ευτυχής και ασφαλής μέσα στη «φυλακή» του, γιατί ξέφυγε από τα χέρια του χασάπη χάρις στο έξυπνο κόλπο του να το σκάσει. Η ευτυχία του Λούκιου κράτησε λίγο γιατί το ίδιο εκείνο κόλπο το οποίο του έφερε προσωρινή, όπως αποδείχτηκε, ασφάλεια τον έβαλε σε νέο μεγάλο κίνδυνο: *mihi denique id ipsum commentum, quod momentariam salutem repperisse uidebatur, periculum grande, immo praesens exitium conflauit aliud* (9.1).

Ενώ το δείπνο του άρχοντα με τους ιερείς συνεχιζόταν κανονικά ξαφνικά ένας δούλος όρμησε αναστατωμένος μέσα στην τραπεζαρία. Ο δούλος ανέφερε στον κύριο του ότι μια λυσσασμένη σκύλα (*canem rabidam* 9.2) είχε επιτεθεί στα ζώα και στους

ανθρώπους του σπιτιού. Ο δούλος είπε ακόμα ότι πολλά από τα υποζύγια, επειδή είχαν μολυνθεί από τις φαρμακερές δαγκωματιές της σκύλας, είχαν αγριέψει (9.2).

Τα νέα προκάλεσαν πανικό σε όλους επειδή ο Λούκιος-όνος είχε ορμήσει προηγουμένως στην τραπεζαρία καταστρέφοντας έπιπλα και σκεύη. Έτσι, όσοι είχαν δει αυτή τη σκηνή σκέφτηκαν (*rati*) ότι έφταιγε η αρρώστια που ήταν κι αυτός έτσι εξαγριωμένος. Επειδή όλοι οι παρευρισκόμενοι *έκριναν* πως ο Λούκιος-όνος ήταν *ύποπτος* να έχει προσβληθεί από λύσσα άρπαξαν ό,τι όπλα βρήκαν μπροστά τους και παρακινούσαν ο ένας τον άλλο να αποτρέψουν την κοινή συμφορά: *quae res omnium statim percussit animos, rati que me etiam eadem peste infectum ferocire arreptis cuiusce modi telis mutuoque, ut exitium commune protelarent* (9.2).

Ο Λούκιος-όνος εκείνη τη στιγμή φοβήθηκε ότι όλοι όσοι τον καταδίωκαν θα τον έκαναν κομμάτια (*membratim compilassent* 9.2) με τις λόγχες, τα ακόντια και τα τσεκούρια που τους είχαν προμηθεύσει οι υπηρέτες. Ο Λούκιος-όνος, όμως, διέγινωσε έγκαιρα τον κίνδυνο και το μόνο που μπόρεσε να κάνει ήταν να ορμήσει στην κρεβατοκάμαρα που ήταν για τους κυρίους του και να γλιτώσει τον σφαγιασμό. Τότε οι δούλοι κλείδωσαν και αμπάρωσαν τις πόρτες. Έτσι σίγουροι ότι δεν κινδύνευαν να έρθουν σε επαφή με τη νόσο (*sine ullo congressionis suae periculo pestilentiae* 9.2) φρουρούσαν το δωμάτιο μέχρι ο όνος να υποκύψει στην αρρώστια.

Το επόμενο πρωί ο Λούκιος άκουσε τις συζητήσεις των φρουρών που είχαν μείνει όλη τη νύκτα έξω από την πόρτα του δωματίου του. Η συζήτησή τους έδειχνε ότι οι φρουροί δεν ήταν απολύτως σίγουροι για το τι είχε απογίνει ο όνος. Ο ένας φρουρός αναρωτιόταν αν υπέφερε ακόμα ο γάιδαρος από την αρρώστια και ο άλλος φρουρός έλεγε ότι ο γάιδαρος θα πρέπει να έχει πεθάνει μετά από τόσες ώρες από το μολυσματικό μικρόβιο της λύσσας. Για να λύσουν τη διαφωνία τους οι δυο φρουροί αποφάσισαν να δουν με τα μάτια τους σε τι κατάσταση ήταν ο όνος. Κοίταξαν από τη

χαραμάδα και όταν είδαν ότι ο Λούκιος-όνος καθόταν ήρεμος άνοιξαν την πόρτα για να βεβαιωθούν.

Για τον Λούκιο-όνο ήταν σημαντικό να πειστούν οι φρουροί ότι ήταν υγιής διαφορετικά θα κινδύνευε και πάλι η ζωή του. Μέχρι εκείνη τη στιγμή δεν μπορούσε να αποδείξει στους δούλους με άλλο τρόπο ότι ήταν καλά στην υγεία του παρά μόνο με τη νηφαλιότητά του. Ξαφνικά όμως οι ιατρικές γνώσεις ενός από τους δούλους τον έβγαλαν από τη δύσκολη θέση και τον έσωσαν από τον θάνατο.

Ένας από τους φρουρούς, τον οποίο ο αφηγητής Λούκιος χαρακτηρίζει σωτήρα σταλμένο από τον ουρανό (*sed unus ex his de caelo scilicet missus mihi sospitator* 9.3) πρότεινε στους άλλους μια σίγουρη ιατρική μέθοδο για να εξετάσουν την κατάσταση της υγείας του όνου. Τους πρότεινε δηλαδή να υποβάλουν τον όνο στη δοκιμασία με το νερό και ανάλογα να κρίνουν αν είναι λυσσασμένος ή όχι. Αν ο όνος έπινε από μια λεκάνη με καθαρό νερό, τότε ήταν υγιής· εάν δεν έπινε νερό και δεν ήθελε ούτε να το δει, τότε ήταν λυσσασμένος. Οι δούλοι συμφώνησαν να δοκιμάσουν αυτή τη μέθοδο και γρήγορα έφεραν κάπως διστακτικά μπροστά στον όνο μια λεκάνη με πεντακάθαρο νερό από μια γειτονική πηγή.

Ο Λούκιος-όνος αμέσως προχώρησε προς το μέρος τους, έσκυψε και ήπιε λαίμαργα το νερό. Ακόμα για να αποδείξει πόσο ήρεμος ήταν ανέχτηκε να τον χτυπούν οι δούλοι ελαφρά με τα χέρια τους, να του λυγίζουν τα αυτιά του, να τον τραβούν από το χαλινάρι και δέχτηκε αδιαμαρτύρητα ό,τι άλλο του έκαναν για να τον εξετάσουν αν είναι υγιής (9.4).

Σε αυτό το περιστατικό ο Λούκιος εξαιτίας κάποιων συγκυριών κατηγορήθηκε ότι είχε νοσήσει από λύσσα και συνεπώς θεωρήθηκε επικίνδυνος για τη δημόσια υγεία. Οι άνθρωποι του αρχοντικού δεν χρειάστηκε καν να «δικάσουν» τον Λούκιο-όνο αλλά αμέσως τον καταδίκασαν σε θάνατο. Ο αφηγητής αναφέρει ότι ισχυρή απόδειξη

ενοχής του όνου (ότι δηλαδή ήταν άρρωστος) για τους ανθρώπους του αρχοντικού υπήρξε το γεγονός ότι το «ζώο» είχε εισβάλλει στην τραπεζαρία αγριεμένο. Πεισμένοι όλοι ότι ο όνος ήταν λυσσασμένος (*ratique me etiam eadem peste infectum ferocire*) αποφάσισαν σαν δικαστές να τον σκοτώσουν για λόγους προστασίας από το μικρόβιο της λύσσας. Άρχισαν να καταδιώκουν τον όνο με διάφορα όπλα αλλά εκείνος κατάφερε να τους ξεφύγει. Βρήκε καταφύγιο σε μια κρεβατοκάμαρα όπου και τον απομόνωσαν. Ο κίνδυνος να κάνουν κομμάτια τον Λούκιο-όνο οι άνθρωποι του αρχοντικού ήταν υπαρκτός και το επόμενο πρωί αφού οι φρουροί του δωματίου είχαν αμφιβολίες εάν ο όνος είχε υποκύψει στην αρρώστια ή όχι και κατά συνέπεια εάν θα έπρεπε να πάρουν δραστικά μέτρα κατά του όνου. Ο κίνδυνος της θανατικής καταδίκης του Λούκιου-όνου εξαλείφθηκε τελείως όταν υποβλήθηκε στη δοκιμασία με το νερό. Αίτια ήταν λοιπόν η έκβαση και αυτής της «δίκης» για τον Λούκιο-όνο χάρη στη δική του έγκαιρη αντίδραση μπροστά στον κίνδυνο και στη σοφή συμβουλή του δούλου να τον υποβάλουν στη δοκιμασία με το νερό.

Οι μεταφορικές δίκες που επισημάναμε στις περιπέτειες του Λούκιου-όνου (3.26-9.4) διαπιστώνουμε ότι μπορούν να παραλληλιστούν με την ψεύτικη δίκη που έγινε στο πλαίσιο της γιορτής του θεού του Γέλιου ως προς τα βασικά χαρακτηριστικά και τους συντελεστές της. Στα βιβλία 3.26-9.4 των *Μεταμορφώσεων* είδαμε τον Λούκιο ως όνο να είναι πολύ συχνά κατηγορούμενος για κάποιο αδίκημα (αταξία) που έκανε. Ανάλογη ήταν η εμπειρία του Λούκιου στη γιορτή του θεού του Γέλιου μόνο που εκεί εκτελούσε χωρίς να το γνωρίζει τον ρόλο του κατηγορουμένου όπως απαιτούσε το τελετουργικό της γιορτής.

Στις μεταφορικές δίκες που είδαμε ο ιπποκόμος του Λούκιου, ο άγνωστος κηπουρός, η σύζυγος και οι συγχωριανοί του κηπουρού, οι ληστές, το μοχθηρό αγόρι

και οι βοσκοί του Γληπόλεμου, η μητέρα του μοχθηρού αγοριού, οι ιερείς της Σύριας θεάς και οι ένοικοι του αρχοντικού όπου φιλοξενήθηκαν οι ιερείς απαγγέλλουν κατηγορίες, προτείνουν και αποφασίζουν ποινές για τον Λούκιο-όνο και η συμπεριφορά τους αυτή μας θυμίζει τους άρχοντες της Υπάτης, τον νυκτοφύλακα και τις δυο γυναίκες στην ψεύτικη δίκη όπου εκτελούσαν τους ρόλους των δικαστών και των κατηγορών του Λούκιου. Στις μεταφορικές δίκες του Λούκιου-όνου ακούγονται ποινές όπως η θανατική καταδίκη, ο ξυλοδαρμός μέχρι θανάτου και ο ακρωτηριασμός κάποιου μέλους του σώματός του οι οποίες φέρνουν στο μυαλό μας τις παρόμοιες ποινές που προτάθηκαν στην ψεύτικη δίκη στη γιορτή του Γέλιου. Όλες οι μεταφορικές δίκες που είδαμε έχουν ευτυχή κατάληξη για τον Λούκιο-όνο αφού σώζεται την πιο κρίσιμη στιγμή όπως ακριβώς συνέβη στη γιορτή του θεού του Γέλιου όταν αποκαλύφθηκε ότι η «δίκη» δεν ήταν παρά μια φάρσα σε βάρος του ανυποψίαστου Λούκιου.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Frangoulidis, S.A. 1992. "Epic Inversion in the Tale of Tlepolemus/Haemus." *Mnemosyne* 45: 60-74.
- _____ 2001. *Roles and Performances in Apuleius' Metamorphoses*. Stuttgart: J.B. Metzler.
- Helm, R. (ed.) 1968. *Apulei Platonici Madaurensis opera quae supersunt. Metamorphoseon libri XI*. Leipzig: Teubner.
- James, P. 1987. *Unity in Diversity*. Hildesheim-Zürich-New York: Olms.
- Lateiner, D. 2001. "Humiliation and Immobility in Apuleius' *Metamorphoses*." *TAPA* 131: 217-255.
- McCreight, Thomas D. 1993. "Sacrificial Ritual in Apuleius' *Metamorphoses*." *GCN* 5: 31-61.
- Michalopoulos, A.N. 2002. "Lucius' Suicide Attempts in Apuleius' *Metamorphoses*." *Classical Quarterly* 52.2: 538-548.
- van der Paardt, R. Th. 1971. *L. Apuleius Madaurensis: The Metamorphoses. A Commentary on Book III*. Amsterdam: Hakkert.
- Schlam, C.C. 1992. *The Metamorphosis of Apuleius. On Making an Ass of Oneself*. Chapel Hill: The John Hopkins University Press.
- Winkler, J.J. 1985. *Auctor & Actor. A Narratological Reading of Apuleius' Golden Ass*. Berkley & Los Angeles: University of California.